پێنج بروسکە شیعر.. نوسینی: هێدی گۆڵانی

ئێکسجین
من و تۆ
لە ئاو ئێچین
هەر یەکەو دو هایدرۆجین
من بۆ تۆ هەناسە و
تۆ بۆ من ئۆکسجین.

ماچ
ئێێن شێێاب
چەند کەن ببۆ خۆشتر ئەبۆ
ماچی لێویش
چەند تازە بۆ تێێتر ئەبۆ

مۆچەک
ترپەکانی دڵی منۆ
چرکەژمێری سەعاتەکەی
مۆچەکی تۆ...
هەر چەند دور بم
وا هەست دەکەم
دەم وا لە دەستی تۆ...

بۆیاخچی
بە دەستە بچوکەکانی
فلچەی بۆیاخ
دەنۆ و دۆبا
کە سەیری ڕوخساری دەکەم
وای دەبینم :
سەختی ژیان
ئەو دەنۆ ودۆبا!

دزی
من دز نیم
تەنیا دو شتم لێت دزیوۆ

یانیس ریتسۆس شاعیری بزووتنەوەی چەپی یۆنان.. ئامادەکردن و وەرگێڕانی: عەبدوڵا سەڵمان(مەشخەڵ)

پیتەر لیقی شاعیر و ڕۆخنەگری بەریتانی لە پاشکۆی ئەدەبی گۆڤاری تایمز سەبارەت بە یانیس ریستەسی شاعیری یۆنانی دەنووسێت " یانیس شاعیرێکی گەورە و پڕ بەرهەم، ژیانی قارەمانانەی پڕ لە ڕووداو، دەنگی ئازایەتی ئینسانی بەرجەستە دەکردەوە عەقیشی بە هەدادان چالاک بوو. شیعرەکانی ریستەس هەناسیان لە ڕاستگۆیی و هەستکردن بە ئێش و ئازارەوە دەدا " (١) یانیس دووجار وەک فلیپ شەرارد دەڵێت " هەڵبژێردراوە بە خەڵاتی نۆبڵ و هەروەها براوەی خەڵاتی ئاشتی لینینە کە بەرزترین خەڵاتی ئەدەبی یەکێتیی سۆڤیەتی جاران بوو، ئەمە جگە لە ژمارەیەک خەڵاتی تری ئەوروپای ڕۆژهەڵات." (٢) یانیس ڕیستەس شاعیری بەناوبانگی یۆنانی کە بەردەوام بەشێوەیەکی پڕپڕ بەرهەمەکانی قەدەغە دەکران بەهۆی ناوەڕۆکە چەپ و سۆشیالیستەکەی. لە خزانێکی دەوڵەمەند، بەنام بەدبەخت لەشاری مەنامقاسیا لە ساڵی ١٩٠٩ لەدایک بووە. باوکی بەدەردی شتبووون مرد، دوای ئەوەی سامانێکی زۆری لە قومار دەدەنەت و دایکی و برایەکی کە تەمەنی ١٢ ساڵان دەبوو, بەنەخشی سیل دەمرن. ساڵی ١٩١٧ لەتەمەنی هەشت ساڵیدا یانیس یەکەمین شیعری خۆی نووسیوە. (٣) دوای ئەوەی خزم و کەس بەخۆی دەکێن و دەستگیرەیی دەکەن دەچێتە کەلەژی یاسای ئاسینا و بە ماوەیەکی کەم دەخوێنێت. لەنێوان ساڵانی ١٩٢٧ – ١٩٣٠ لە بەشی سیل خۆی کارەنتینە دەکات. لە دەیەی سیەکانی سەدەی ڕابردوو هەم کاری نواندنی کردووە وەکو ئەکتەر و هەمیش خەریکی هونەری سەماکردن بووە. ساڵی ١٩٣٤ پەیوەست دەبێت بە حیزبی کۆمۆنیستی یۆنانەوە، ئەو ساڵەی یەکەمین کۆشیعری بەناوی تراکتۆرەوە بڵاو دەکاتەوە. ئەم

دیوانە و کۆشیعری هەڵمەکان کەلەساڵی ١٩٣٥دا چاپ دەکات، پێکەوە فەلسەفەی سۆشیالیستی بەشێوەیەکی زیندوو تێکەڵ بە خەم وئازارەکانی کەسێتی خەی دەکات. ئەوەی لەو ماوە پڕ لە نەهامەتییەی ژیانی شاعیر پاڵپشتی شاعیریان کرد بریتیبووون لە شیعر و بزووتنەوەی کۆمۆنیستی یۆنانی. یانیس لە شیعری کورتەچیرۆکدا تراژیدیای جەنگ دەگێڕێتەوە و دەڵێت:

کەاوی خوساوی دەریاوانێک
لەناو شەپۆلەکاندا دەهات و دەچوو
وەکو نانی هەشی فەدراو
لەوکاتەی خەڵک خەریک بوو لەبرساندا دەمرن
ئەو جەنگ بوو.(٤)

یانیس ساڵی ١٩٣٦ سەیەم کەشیعر چاپ و بڵاو دەکاتەوە بەناوی شیوانی مردوو،. ئینجا بە نزیک بە دەیەیەک نەیتوانی ئازادانە هیچ بڵاو بکاتەوە. لەماوەی داگیرکردنی یۆنان لەلایەن نازیەکانی ئەڵمانیاوە لەساڵی ١٩٤٤ و دەستپێکردنی جەنگی ئەهلی، یانیسی شاعیر پەیوەست دەبێت بە گەریللا کۆمۆنیستەکانەوە. دوای شکانیان لە ساڵی ١٩٤٩، دەستگیر دەکرێت و بە ماوەی چوار ساڵ لە زیندانی سەربازی دەستبەسەر دەبێت. لەدەیەی پەنجاکان شیعری ئیپیتافس لەلایەن میکیس تیودەراکیس دەکرێتە سروودی بزووتنەوەی چەپی یۆنانی. ساڵی ١٩٤٥ لە شاری کەزانی شانۆیەکی میللی دادەمەزرێنێت و شانۆگەری (ئەسینا لەژەر چەک) دەنووسێت، ئەمە جگە لە قەسیدەیەکی درێژ بەناوی (پڕاوەزی سەرکەوتن). ساڵی ١٩٦٧ دەست بەسەر دەکرێت و دوور دەخرێتەوە و تا ساڵی ١٩٧٢ هەموو بەاوکردنەوەیەکی لە قەدەغە دەکەن. یانیس سەرباری هەڵچوون و داچوونەکانی ژیانی جگە لە شیعر زیاتر لە ١٠٠ کتێبی نووسیوە و ئامادەکردووە لە بوارەکانی شانۆگەری و وتار. یانیس بەهەی ئەوەی زەربەی شیعرەکانی هەڵگری پەیامی سیاسی بووون، بەڵێ بەردەوام لەلایەن دووژمنە سیاسیەکانیەوە دژایەتی کراوە. یانیس بەناوبانگترین بەرهەمی بەناوی ئیپیتافیەس کەلەساڵی ١٩٣٦ دا بەاوی کردەوە و باس لە تیرۆرکردنی کرێکارێک دەکات لە مانگرتنەکی گەورەی شاری سالۆنیکا.(*) مەتاکساسی دیکتاتۆر ئەو کتێبەی قەدەغە کرد و لەگەڵ ژمارەیەک کتێبی تر لەبەردەم پەرستگای زیەس سووتاندی. دوای جەنگی جیهانی دووەم و دوای پێنج ساڵ لە جەنگی ئەهلی و تواناوەی هەڵکخراوی گەریللا کۆمۆنیستەکان کە دەیانویست دەسەاتی یۆنان بگرنە دەست، یانیس دوور دەخرێتەوە بە دوورگەکانی لیمۆنس و مەکرۆنیسۆس و

یائەس ئیفستراتیەس. ساڵی ١٩٥٤ کتێبەکانی قەدەغە کران. ساڵی ١٩٦٧ کاتێک ئۆفسەرەکانی سوپا کودەتایان کرد و دەسەڵاتی یەنانیان گرتە دەست،ریستەس جارێکی تر دەخرێتە ژێر چاودێری و دەستبەسەربوون لە ماڵەوە کە تا ساڵی ١٩٧٠ درێژە دەکێشێت.

زیندانییەکانیان لەسەر کشتییەکان بەستابوو
بازنەیەک بەدووری ملی ئاسەوە
زنجیرەکانی تریش لەپێی منداڵان ئاڵابوون
کە لەگەڵ سپێدە باسکەکان گوڵەحاجیلەیان بەدەستەوە بوو.(٥)

یانیس ڕیتسەس لەم نووسینەیدا پشت بە چەندین شێوازی تازە و جیاواز دەبەستێت. لە مانەلەگە درامییە درێژەکان باس لە کەسایەتییەکانی نێو ئۆفسانەکانی یۆنان دەکات،هەروەها لە قەسیدەکە زەربەی کات بەشێوەیەکی گاڵتەئامێز پەگای زیەس پشکێشی دنیای نووسین و ئەدەبی یۆنانی دەکات. (٦)جگە لەمەش یانیس بوو ناسراوە کە دەستەنگین بووە و زەربەیجار وا خۆنراوەتەوە وەک مامۆستای چرکەسات کە ساتەکەی چرکاندووە، ئۆوەش وەکو وێنە بچووک و سەر بەردەکان و تەختە دارەکان کە تاکە ماتریاڵ بووە لە زیندان لەبەردەست بووە. ئەم هونەرەش پێوتراوە یەکدەنگی مانچەردس.(**)
دەتوانێت چ پێشنیارێک بکەیت، وشەکان پێت دەڵێن.
بەهەرحاڵ وشەکان لە ئازایەتییەوە دێن یان هەڵدەقووڵێن.
ئومێدی بەیانییەکی باشت بە دەخوازم و بەجێدێشمێ.
ڕەگای بەرەو داهاتوو یەک ساید نییە.
بە دەزێنەوەی ڕابردوو دەبێت ڕەگایەکی درێژ بەرەو پێش ببڕیت.
لەجیهانی بەگەردتدا، خۆشەویستی بوونی نییە.
بە کەلەپچەوە جوانترین کەمانیان دەژێنی دەربارەی هەژار دەدوێت.
دەستی بوو بە ڕووبار.
لەناو ئاوێنەدا مەڵەوانەکان و خەم دەبینم.
بەووتی دەمەوێ ئەو شوێنانە.
لەگەڵ نەشامی زەرەیندا خانمەکەمان ڕەشی پێشی.
جەهیشتنی شیعر شێوی پێ لەچێژە.
من بەتەواوی سەبار بەم قەڵەمە زەرەینە دەسەمەوە.
هەرگیز تێناگەیشتم چۆن بەپێیان ئەم هەموو ڕێیە گەیشتمێ ئەو بەرزاییە.
لەتەمەنی پیریتدا ، ئەو منداڵەی کە خۆت بوو، هەشتا لەرێ.
خانووەکەم نێ پەنجەرەی هەبوو، هەر هەموویان بەڕوی جیهاندا کراوە بوون.

خرئاوابوون، گوڵ زەینەکانت لەسەر پێکەم دەنەخشێن.
هەرچی وشە هەیە بەشی ئەو ناکات تا هەرشتێک دەتەوە بیگێیت.
هەناسەی گەنجێتیت بدە، مەمکی کچان تێن بەئاوی ئەقیانووس.
لەنەو دەستکانی گەنجاندا، ئاڵاکان گەرانی دەکەن.
یەنان، وتم ڕووتبوونەوە لەگەڵ سەبەتەیەک تر.
کتێبەکانم داخست. گردەکە هاتە ژوورەکەمەوە.
سەماکارێکی جوان، هیچ مەبەستی. بەس سەما بکە.
لەسەر شاخەکە ناوی خەم وت، بەڵاستی ناودارم.
دەزانی ماوەیەکی تر من نامێشتووم.
پەویستە ئاوێنەکەت گەورە بکەیت چونکە جەت تیا نابینەوە، قاچ و سەرتی تیا دەرناکەوێت.
لە تاریکیدا هەندێکجار ئاوێنەکان دەچرپێننە گوێی گرنگترین ڕاستییەکان.
شەوان، ئەقیانووس و کەشتییەکانی دەنێ ژوورەکەم.
ئایا بڕینەکەت قسە دەکات؟ ڕاستی دەردەکەنێت.
ئەم پیاوە لە بەدەنگیدا دەنگی نووساوە.
شیعر هەمیشە سەرتای نییە، بەس هەمیشە کۆتایی هەیە.
مانگێکی پڕلیتاریی گەورە لەئاسمانی شارێکی خواوەوە.
بەهەرحاڵ ئەوەی کە بوونی نییە، هەیە.
بە گەیشتن بە بەمانایی هەموو دەمامکی زەرەنمان بەستابوو.
چەند بەدەنگانە زەمەن لەنەو شیعردا دەووخێت.
شیعر جەستەمی بە گوورگەکان جێنەهێشت.
کەشتییەکە نایی. منیش لەگەڵ گەپی شەقامەکە بەجەمام.(٧)
ساڵی ١٩٧٤، دوای ئەوەی حوکمی سەربازی دەوخێت و حکومەتی یەکێتیی نیشتمانی یەنان دەستات دەگرێتە دەست، زانکۆی سالۆنیکا بەوانامەی دکتۆرای فەخری پێدەبەخشن بەهەی ئەوەی کە ئەم شاعیرە لە چل ساڵی ڕابردوودا کەسێکی بنچینەیی خەڵکی یەنان و دەنگی ئەو خەڵکە بووە. یانیس بە خەڵاتی نۆبڵ هەندەبژێردرێت بەڵام خەڵاتەکە ناباتەوە. یانیس ڕیستەس لە یانزەی تشرینی دووەمی ساڵی ١٩٩٠ بە دواجار ژیانئاوایی دەکات و یەنان و شیعر و خەباتی سۆشیالیستی جێدەهێڵێت.

(٧) لە ماوەی چەند ساڵێکی ڕابردوودا چەند کۆمپانیایەکی ئەمریکی و ئەوروپی هەوڵیان داوە ئەو مۆڵگەیە بکڕن و ببنە خاوەنی. ئەو کۆمپانیایانە هەوڵیان داوە ئەو مۆڵگەیە بکەنە شوێنێکی گەشتیاری و هۆتێل و کازینۆ و شتی وا. بەڵام خەڵکی ئەو ناوچەیە بەردەوام بەرەنگاری ئەو پلانانە بوونەتەوە و ڕێگەیان نەداوە ئەو کارە بکرێت..

□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□ □□□□□□□ □□□□□
□□□□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□. □□□□□ □□ □□□□□□□□□□
□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□□□□ □□
□□□□□□□□. □□□ □□□□□ □□□ □□□□□□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□ □□□□□□□□□□□□□□□□□□
□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□ □□□□□□□□. □□□ □□□□□ □□□ □□□□□ □□□□□□□□□□□□□□□□□□
□□□□□□□□. □□□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□ □□□□□□ □□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□
□□□□□□□□ □□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□
□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □
□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □ □□□□□□ □□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□
□□□□□□□ □□□ □ □□□ □□ □□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□ □□□□□□. (*)
مەنچەردس واتا یەکدەنگی وەنەگرتنی چرکەساتە لەنەو وشەکان. ئەم
شەوازە یانیس توانی لەماوەی مانگەکدا و لە زیندانی ساموس ٣٣٦
دانە بنووسێت و ئەم کارەی یانیس زیاتر وەکو کلیل کارەکانی لەی
دەوانێت.

سەرچاوەکان :

(١)https://www.poetryfoundation.org/poets/yannis-ritsos و(٢)
(٣)https://en.wikipedia.org/wiki/Yiannis_Ritsos
https://intranslation.brooklynrail.org/modern-greek/poetry-by-
(٤)/yannis-ritsos
https://manolisaligizakis.com/translations/yannis-ritsos-poems
(٥)/
/https://www.ellines.com/en/myths/25181-the-poet-of-romiossyni
(٦)
https://iwp.uiowa.edu/91st/vol4-num2/monochords(٧)

شەپەلی هاتنەوە سەر حوکمی حیزبە ڕاستڕەوەکان *.. زاهیر باهیر

ئەرجەنتین ، دووەم وڵاتی ئەمەریکای لاتنین دوای بەرازیل ، هەژی
یەکشەمە ، 19ی مانگ حیزبی ڕاستڕەو بە سەرکایەتی Javier Milei

هەبژاردەنەکەی بە هێزی نزیکەی لە سەدا 56 دەنگی بەدەستهێنا ، لە بەرانبەریشیدا حیزبی چەپ لە سەدا نزیکەی 45 دەنگی هێنبا . ئەوەی کە لە ئەرجەنتین هەویدا بە گەرمی قسەی لیبراڵەکان و ئابووریناسەکانیان گەانەوەی تۆندوتیژی و ئاستەوتییە بە ئەرجەنتین و لەدانە لە دیمەکراتییەت کە لە ساڵی 1983 وە گوایە بەردەوام بووە.
ئەم هەبژاردنە لە کاتێکدایە کە هەئاوسانی پارەکەی لە سەدا 140 سەرکەوتووە و بەهای دراوەکەی لە سەدا 90ی لە ماوەی 4 ساەدا لەدەست داوە و 3 ساەت بەهای وشکە ساییەوە بەروبومێکی ئاوایان نەبووە . بەشێژی لە سەدا 40ی خەڵکەکەی کە 45 ملیۆن کەسن لە هەژاریدا دەژین کە دەکاتە 2 کەس لە 5 کەس هەر وەها قەرزاری 44 ملیار دەلاری صندوقی دراوی نێودەوەتییە.**
حکومەتی پەشوو دوای زنجیرەیەك پاشکشە و هەاوسانی زەر نرخی ئاوگەی بە یەک پەسە بە دەلار جگیر کرد. ئەم ستراتیژە کە بە گەانکاری ناسراوە، لە ساڵی 2002 وازی لە هێنرا دوای ئەوەی پاشکشەی قووە و ناەزایەتی تۆندوتیژی شەقامکان دژی سنووردارکردنی کشانی بانکەکان وایکرد کە نەتوانرێت بەردەوام بێت.
وەاتانی دیکە – پەنەما و ئیکوادەر – بەم هەگایەدا هەشتوون بەهام هەرگیز یەکەکیان بەقەد ئەرجەنتین گەورە و پایەدار نییە کە وەك ئەرجەنتین ئەندامی گروپی جی 20ی وەاتانی پەشەنگی پەشکەوتووی پیشەسازی بن.
ئەستاش یەکەك لە ێفەرمەکانی سەرکی هەبژاردوو لە شانی هەوەشدندەوەی یاسای لەباربردنی کەرپەلە، هەوەشاندنەوەی بانقی مەرکەزی ئەرجەنتینە و گەانی دراوی پەسێیە بە دەلاری ئەمەریکی.
ئەم بۆیارەی سەرەك ئاسان نییەو چارەسەری کەشەی ئابووری و کەمەایەتی ئەرجەنتین ناکات هەر هیچ نەبێت لەبەر سێ هەکار:
یەکەمیان: ئەوەیە کە ئەرجەنتین و ئەمریکا ئابووریەکی زەر جیاوازن و بەیە ئەوەی هەنگە سیاسەتی دراوی دروست بێت بە ئەمەی دووەمیان هەنگە سیاسەتکی هەڵە بێت بە یەکەمیان. وەاتان دەبێت وریا بن لە دەستبەرداربوون لە ئازادی دانانی هەژەی سوودی خێیان و دابەزینی بەهای دراوەکانیان.
کەشەی دووەم: زیاتر پراکتیکییە: ئەرجەنتین دەلارەکانی لە کوێوە دەستدەکەوێت؟ لە ئێستادا بانکی ناوەندی نزیکەی هیچ یەدەگکی دەلاری ئەمریکی نییە کە باسی بکات، هەروەها دەستاگەیشتن بە بازاەکانی سەرمایەی جیهانی نییە بە بەدەستهێنانی ئەو پشکانەی کە پەویست دەبن بە بەردەوامبوونی ئابووری. لە ێووی تیەریەوە Javier Milei دەتوانێت داوای قەرز لە سندوقی دراوی نێودەوەتی بکات،

بەڵام ئەگەری دەستکەوتنی کەم. ئەرجەنتین لە ئێستاوە گەورەترین قەرزداری سندوقی دراوی نێودەوڵەتییە و 44 ملیار دۆلاری قەرزدارە کە دەکاتە 35 ملیار پاوەند. سندوقی دراوی نێودەوڵەتی گومانی هەیە لەوەی کە ئایا بە دۆلارکردنی دراوی ئەرجەنتین لە کورتخایەندا دەتوانرێت یان نا. پیسەی دراوی ئەو پێویستی بە دابەزینی بەهایەکی بەرچاو دەبێت پێش بە دۆلارکردنی. هاوکاتیش دراوەکی لاوازترە و دەبێتە هەی بەرزبوونەوەی نرخەکان و هەڵاوسانی پارە زیاتر بەرز دەکاتەوە.
سێیەم: تەنانەت ئەگەر چارەسەرێک بە کێشە تەکنیکییەکانی پێویست بە وازهێنان لە پسە بدەزرێتەوە، چارەسەری شۆکی سەرەکی نوێ دەتوانێت تاادەیەک بە خراپی لە هەویدا بتەقێتەوە. دۆلارسازی هەگایەکی یەکلایەنەیە – قومارێکی سیاسیانەیە کە هیچ دەرچوونێکی نییە کە دەتوانێت ئەرجەنتین لە هەڕەشەکی ناپایەداردا قفڵ بکات و ئابووریەکەی بخاتە خوارەوە.
Javier Milei بەڕێنەی داوە پەداچوونەوە بە هەموو ئەم دەستکەوتانەدا بکات، تەنانەت پێشنیاری ڕیفراندەمی کردووە سەبارەت بە یاسایی بوونی لەباربردنی کرپەلە. پارتەکەی لە ئێستاوە کار لەسەر کەمکردنەوەی باج دەکات هەر کە مانگی داهاتوو دەستبەکاربوو، ئاماژەی بەوەشکردووە کە هەنگە ئەفسەرانی دیکتاتۆری زیندانیکراوی ئەرجەنتین بێتاوان بکات. لە میانی دیبەیتێکی سەرەکایەتیدا وتی کە سەربازیی تەنها بە "زیادەڕەوی" تاوانبارن.
ئەوەی کە وەڵامی ڕیفەرەندۆمکانی سەرەکی نوێ دەتاوە بزوتنەوەی کرێکارانی نقابییە کە ئەرجەنتین خاوەنی بە هێزترین نقابەی ڕادیکاڵ و هەڕەشەی خۆی هەیە لە هەڵتەکردنەوەی سیاسەتەکانی حکومەتەکاندا.

.....

*ئەو زیرەکی سەرمایەدارن و ئابووریناسەکانیان کە حیزبە دەسەڵاتخواز و دەسەڵاتدارەکانیان کردووە بە دوو بەشەوە : چەپ و ڕاست بەڵام لە ڕاستیدا جیاوازییەکی کەم لە نێوانی ئەم دوانەدا هەیە و دەبێت کە دەنێ سەر حوکم. دیمیەکراتییەت و دیکتاتۆرییەت تەواوکەری بەڕێکردنی سیاسەتی حیزبەکانان.
**بە نوسینی ئەم پستە لە چەند وتارێکی ڕۆژنامەی گاردیانی بریتانی سوودمەند بووم .

زاهیر باهیر
22/11/2023

مرواریەکانی شیعر یان قەزوانە پووچەکانی پەخشان؟.. لەتیف بەوار

ڕەخنە

من نە شاعیرم نە هیچ بەرژەوەندییەکم لەگەڵ شیعرو شاعیراندا هەیە، بەڵام خوێنەرێکی سەرسەختی شیعرم وحەز دەکەم شیعر هەردەم لە بڕودا بێت، چەژ دەبەم لە خوێندنەوەو ئامانی دەقی جوان لە ناو واقیعی ناشرینی ئەمڕۆماندا کە هەموو شتەکان تەنیا ڕووکەشیان لە ماوەتەوەو بارگاوی بوون بە دەستی بەرو جە پەنجەی گەندەڵی و سیاسەت و نادادپەروەریی، کەسانی ناشایستە جێوی کاروباری بە ناو ڕۆشنبیریی و ئەدەبی و هونەریی و فەرهەنگییان گرتوەتە دەست کە هیچ لە بوارەکە نازانن و زەریان بە تەزکیەی حیزبی دانراون.
لە لایەکی تریشەوە وەک ئەوەی بووینی ئەو هەموو سەکەی تەکەمەڵایەتییانە و بەاوکردنەوەی بە لەشاوی شیعرە جەراوجەرە، بەڵام هەشتا بوارە هەمەچەشنەکانی ڕاگەیاندن و بەاوکردنەوە هەکارەکی باشی پەرەپەدانی دنیای شیعرن و وەك فاکتەری هاندان و پشبەکەی دەقی جوان دەتوانن زەمینە بەخسێنن بە دەروشانەوەی شیعر، بە پچەوانەشەوە دەکرێت ئەو سەکە ئەدەبی و هونەری و بەاوکراوەو چالاکییە هەمەچەشنانە تەبیعەتی خوێنەران تەك بدەن و دووریان بخەنەوە لە موتابەعەو خەمژیلکرن بەو کەناڵانەوەو تەنانەت بە خوێندنەوەی ئەو جەرە شیعرانەشەوە.
بە ڕای من پاشکەی مرواریەکانی شیعر کە بە شەش مانگ جارەك لە چوار لاپەڕەدا دەردەچێت، یەکەکە لەو قەرتانەی دنیای شیعر کە شاعیران و خوێنەران توشی هەڵەنج دەکات و دەنکی قەزوانە پووچەکانی بەهارمان دەهێنێتەوە یاد کە لەبەر هەتاودا زەردو بەش و قەرپەك دەردەچن، هەر هیچ نەبێت گەر کەمەك دەست بە شیعرەوە ناگرن، هێزی پایەی ئەدەبی پاشکەکە بگرن، هەروەها شیعرە بە تام و دەدارەکانی ڕۆژنامەی هەولێریش هەر بەهەمان شێوەن، گەر ئەوانەی سەرپەرشتی دەکەن هیچ زائیقەیەکی ئەدەبییان نەبە، ئەوا با تەسلیمی تایبەتمەندانی بوارەکەی بکەن و کەسانی شارەزای دەروەی خەیان

رابسپێرن بۆ هەڵبژاردنی شیعرەکان، یان ڕەنگە عوزریشیان هەبێت و لە ژێر فشاری ئەملاولادا بڕاوبکەنەوە، یان هەر ئەو دەقانیان بۆ بچێت. هەروەها بۆئاگایان دەردەخات لەمەڕ شیعری پێستمدێرن و ڕەوتی شیعری جیهانی.
پاشکۆی مرواریەکان هەرچەندە وا پێدەچێت زیاتر بۆ خانمان تەرخان کراوبێ لەگەڵ دانانی وێنەی گەورەدا یادی پروپاگەندەی سینەمایییمان دەهێنێتەوە بیر، ئیتر بۆ ڕەچاوکردنی دنیای ناوەوەی شیعرەکان و هونەرەکانی شیعرو تازەگەریی و بوونی خاڵی وەرچەرخاندن لە دەقە بڕاوکراوەکانــدا، ئەمەش بەس دادنرێــت بۆ لەو کەم خەکــردنەوە، ئەگینا لە هەمان کاتدا هەر خۆیان پاشکۆی هەفتانەی بەردەواميان هەیە وەك کۆشتی نــوح و ستادیەم و هەڵبــژاردن و دەسیەو چەنــدان بابەتی بۆ سوود و دووبارەبێ بۆ خوێنەری تر کە گرنگی پێدان و خەماندووکردنەکی زۆریان پیوە دیارە، ئەمە خۆی لە خۆیدا دەدەنرێت بۆ گاڵتەکردن بۆ شیعرو خوێنەرەکانیشی، ڕەنگە واشی لەك بدەنەوەبێ پاســاوی بۆ بهێنەنەوە کە دنیــای شیعــری کــوردی هەر ئەمەیەبێ بۆیە هەرکەسەك هەڵدەستێت دەبێت بۆ شاعیر.
لە ٢/١١/٢٠٢٣داو دوای شەش مانگ بۆ ژمارەی ٩٠٣٨(سەی سی و دوو) دوا ژمارەی ئەم پاشکۆیە کەمەڵەك شیعری هەرزەکارانەبێ دەداری لە خۆگرتووە کە خوێنەر هەست بۆفیەدانی کاتەکەی دەکات لە کۆتایی هەڵدانەوەی دوا لاپەڕەدا و پێشیمان دەبێتەوە بۆ ئەم ناوی زل و دەی وەرانە.
ئێستا بۆ پێکەوە تێپەڕینەکی خێرا بکەین بۆ خانووە ڕوخاوەکانی ئەو خێراباتەدا، لە یەکەم شیعردا وەڵای کۆنتی زاراوەی خێرو ئەوانی تری نەو شیعرەکە، سەبارەت شێوازی شیعرەکە زاتییە، بابەتی شیعرەکە حاڵەتی تەمەنی بەهیوابوونی شاعیر(سن الیأس) باس دەکات لەگەڵ نەناسینەوەی شــارو جەهشتنیــدا، ســەبارەت زمــان تیایــدا زۆر دەستەواژەی ناشیعریی تێدا بەکارهاتووەبێ زیاتر هی قسەکردنە، لە لایەکی ترەوە خوێنەر وا گومان دەبات شاعیرەکەی تازە فێری زمانی کوردی بووە، ئەمەش چەند نموونەیەکە لەبێ بارەیەوە:
١/ لە جیاتی ئەوەی شاعیر بنووسێت: (کچەکی خوێن ئاڵە)یان (کچی خوێن ئاڵە) دیقەت بدەن چی دەڵێت:
ئەم شارە
کچی خوێنەکی ئاڵە
هەورێک بەسەر سەریەوە وەستاوە
*
٢/ ناتەبایی مانا لەم دەستەواژەدا ئەو کات دەردەکەوێت کە ئەو باسی شار دەکات کە لە خۆی بەبەری دەکات ، کەچی ئەو بە شار دەڵێت

پەویستم پێت نەماوە، وەای ناشیرینتی کۆپلەکەو دووبارە بکارهێنانی وشەی (کچی) کە یەکێکیان زیادیە:
کچی لە خەت بەبەریم دەکەیت
پەویستم پێت نەماوە
کچی گەمژەکت لە کشتا بە هەڵکەنیوم
*
٣/ کورد دەڵێت: گشت پارچەکانی، کچی شاعیر دەنووسێت:
گشتی پارچەکانی تری جەستەم.
٤/ لە رووی تەبایی و یەکانگیری ماناوە، شاعیر شەمەندەفەرو هەڵفڕین بە یەك مەبەست کە دەکاتەوە کە لەگەڵ یەکدا نایانەوێ دەبوو هەر یەکێکیان بکاربهێنێت، شەمەندەفەر بەسەر زەویدا دەڕوات و باڵندە لە ئاسماندا هەڵدەفڕێت، وەای ئەوەی هەردووك هەمای ماڵئاوایین، بەڵام سەبارەت پێکەوبەستنەوەی رایەڵەی واقیع؛ ئەوا هەڵەی شەمەندەفەر لەو شاردا نییە کە شاعیر لەوەی دەدوێت:
خەم لەناو شەمەندەفەرێکدا دەزیەوە
لە پەنجەرەکەوە سەاوێکم لە کردو
بەدەم گەرانی وتنەوە هەڵفڕیم
پەویست ناکات من ڕەنمایی شاعیر بکەم کە دەبێت بزانێت دەسمایەی شاعیر وشەیە، بۆیە تا بتوانێت وشەی شیعریی دەگمەن و ئیقاعدارو کاریگەر بکاربهێنێت مەودای لێکدانەوەو بۆهای دەقەکەی بەرزتر دەبێتەوە، بەڵام کە هەندێك شیعر دەخوێنیتەوە وا دەزانیت شاعیرەکەی هەر ویستوویەتی تەواوی بکات بە گوماندان لایەنی ڕەسنایەتی و دەگمەنی.
شیعری دووەم: شەشی مەستێك لە سووچێکی زەوی:
شیعرێکی پڕخشان ئاسای ویژدانییە، باس لە مەست بوونی خەی دەکات و ڕەفزی ناڕەکییەکانی ئەوانی تر دەکاتەوە، گاڵتەیان پێ دەکات کچی لە کۆتایدا دەڵێت: دەپرسم بە ئەوانەی گوریەی مرۆڤبوون. لە لایەکی ترەوە ئەو بە کشان نوکتەی دەکات، ئیتر نازانم گەر مەبەستی لە کشانی ئەستێرەکان بێت چ حەوجەی نوکتەیە، ئەو رایەڵەی لەقە لە زنجیرەی لەکدانی وێنەکان تاسە بە ڕەشتنی خوێنەر دەبەخشن لە کۆتانەکانی ئەو شیعرەدا. پاشان ڕەنگە خوێنەرێك بپرسێت خۆ مەستکردن چ چارەیەك بە گرفتەکان دەبەخشێت، وەرای ئەوەی ئەم کەرەسەی مەستیە لە پێش خەیامیشەوە بکارهێنراوەو چەندبارەیە، ئەو دەڵێت:

- بۆیانییەکەی لە سوچێکی ئەم زەویە پە ژاوەژاوە

قاپك ئارەقی مەستەکی
دەخەموە
نامەوێ گوێ لە چرپەچرپی ئەوە بگرم
*
سەیرم/ بەیاخی نەبم
من وام زانی مەبەستی شاعیر بەیاخە! چونکە سپەیسی لە نەوان بە + یاخی دانەناوو هەر بەیەك وشە نووسیونی، سەبارەت لایەنی فەرم وەك شیعرەکانی تر فەرامەشی زمانی شیعری کردووو هونەرەکانی وەلا خستووو بیری لە ئستاتیکای فەرم نەکردووتەوە ، سەبارەت ناوەڕۆکیش ئەمیش وەسفی خەی دەکات و یاخی بوون لەشەقدان لە سەرپەش و کەلتوردا دەبینەتەوە، واتا بەس شەوەی یاخی بوون دەنەخشەنێت، لە کاتەکدا یاخی بوون چەمکەکی مەعریفی ناوەکییە، ئەو دەڵێت:
من لە کچێنیەوە یاخیم
وەکو دایکم نزام نەدەکرد
وەکو خوشکەکانم
سەرپەشم نەدەپەشی
یاخیبووون
هەتانە لە شتە باوەکان
*
یاخیبووون..
وەستانەوێیە بەرامبەر کەلتور،
شەق هەدانە لە شتە باوەکان
چوار/ ئستەرەناس : شیعرەکی تری پەڕەی دووە، شیعرەکی ڕەمانسییە، زمانەکی ڕەژانەی تیا بەکارهاتووە، زمانەکی شلەق، وەك شاعیرەکانی پەشتر بواری پەداچوونەویان بە خە نەداوە، خە شیعری سەربەست ئەوە نییە یەکجار لە کەش و سەروا دایبماڵین؛ بە نموونە ئەو دەیتوانی ئەم کەپلەیە بگەێت و دەسکاری بکات تا پاراوی پە ببەخشە لە جیاتی ڕەکیکی و ناەکی:
گەر ڕەژگارەکانی ساە
هەمووی هەناسە سوار بم

باسی ناکەم،

گەر هەموو ڕۆژەکانی ساڵ
هەناسەسوار...
*
کەتایی هەنانی شیعر وەك سەرەتای گرنگە، نازانم بە زەربەی شاعیرەکان لە کەتاییدا زمانەکیان وا سادە دەبەتەوە وەك بیانەوە لە کەڵ خەیانی بکەنەوە:
ئەم هەق نییە
هەندە بیرت بکەم
بەام لەکوێی دونیادا هەق ماوە.
*
پەنج/ دەم بەنی یەکەم بارانی بەهاری گرتووە:
هەندەك جار لەبەر ڕەکیکی لەکدانی وەنە شیعریەکان ئاستەم دەبەت لە خەیاڵداندا وەنەو کەپلەو مەبەستەکان بخەمەنیت، چونکە کاتەك دوو شت تەکەڵە دەکەیت یەکیان واقیع و ئەوی تر خەیاڵ، دەبەت زنجیرەی پەکەوەبەستن و خاڵی هاوبەشیان هەبەت تا وەنەیەکی نوە و جوانی شیعری لە دەرچەت؛ لەم کەپلەیە ڕابمەنن:
ڕەگاکان،
لەخەیاندا وون دەبن،
ناتوانن ئاوەك لەئابردوو بدەنەوە،
ڕاوەستانەکە ،کە ئەژنە دەشکەنە!!
هەنگاوەکان خەیان،خەیان دەبڕەن و سەبەری
دارسنەوبەرەکان
لەخوارو خەچییان رازی دەبن،

- لەڕەدا تەکەڵە و پەکەییی و ئاڵاسکانەکی تەدا دەبینرەتەوە کە خوەنەر نازانەت ڕەگا بە ئەو شوەنە لەو رستەیەدا دروستە؟ ئایا شاعیر گەر خوازەی تری بەکاربهەنایە تا ماناکانی بگەیاندایە جوانتر نەدەبوو؟ وەئای ئەوی ئەمیش وەك شیعرەکانی تر شیعرەکەی پە لە ئاناوی (م)ی منی شاعیر کردووە، ئیتر نازانم ئەم جارە لە شیعر دەچەنە چ خانەیەکی شیعرەوە؟
لەڕەدا جەی خەیەتی پرسیاری ئەوە بکەین: دەبەت لەم رستەیەدا چ قووڵییەك هەبەت وا شاعیر دەخنکەنەت؟
چەند خەشم دەوەیت!!!

قووی ئم رستیە دم خنکنت
پاشتر ئو وسفی بە سنووریی خشویستی بە سوی ئادم کردووە کە من زر بیرم هناو برد، نمزانی رووی لکچوونی ئو دووە چییە؟ ئو دنووست:
دم بنی یکم بارانی بهاری گرتووە
شتانە پم دە: خشویستی هیچ سنوورکی نییە!!!
سوی ئادمکی یاخی بووە،
بام ئم دستواژانە کە دواتر جری بیرکردنوو دنیای شاعرکان دردخن پکهاتی خودی شاعیرکانن و لو سنگیوە دتوانین زر رهندی جراوجری تایبتی و گشتی شاعیرو دوروبرکی و ئاستی رشنبیریی شیعریی و زانیاری و تگشتنی گشتی تبگین، باشترە شاعیرکان شاعیرانی پشووی خمان و گلانی دراوس و جیهان بخوننوە تا زیاتر ئاشنای شوازو بونیاتنانی شیعرو مام لگە بابت و هبژاردنی وندا بکن.
شش/ وەرینی دواین گا و دوو شمس
ئم دوو شیعرە چونکە پشکش کراوە بە دوو مرۆڤ، من لسریان نادوم. مرۆڤ لە ژیانیداو لپاش مردنی بوونوەرکی هزدارو بە بهایە، ئاواتخوازم خاونی شیعرکانی تریش زویر نبن، کە ای خمانیان سبارت دنووسین، ئمە قسمان لسر خودی تکستکانە نك شاعیرکان، ئم دوو پودانگە دوو شتی لک جیاوازن. لە کاتکدا ئوان رنگە لە داهاتودا زمانیان زر پوخت و کە بکنوو شاعیری ناوداریان لی درچت، بام قسە لسر ئو برهمە شیعریانەیە کە دیانخوننوو هموان دتوانن رای خیان دربڕن و شاعیرکانیش وام بدنوە.
حوت/ تووبوون لە ئاو ... نزایک بە ژن
ئمیش شیعری خانمکە وکو یکم شیعر وندیکی گورەی لگدا دانراوە، کە ئمە بە رەوا نزانراوە بە شاعیرە پیاوکان و لهمانکاتیشدا فاکتی پیاوسالاری لە دخونرتوە، شیعرکش لە خولگەی ململانێی فمینیزمی و پیاوسالاریدا دخویتوو هشتا ئو زرانبازییە تقلیدیانەی جە نهشتووە، هر وك ئو چن رچکی پیاو دباتوە سر سم و هر وك بهایکی پیاوەتی کە لو کمگایندا تماشای دکن مامی لگە کردووو جرك لە ساتیری تدایە:
بەدوای میهربانی ژنبوونمدا

هەموو دڕبەندەکانی سەما دەگۆڕم
بە خوێنی هاوڕێکانم
حاشا لە خەنجەری بەر بەرەکی ئاو پیاوانە دەکەم
کە وشەیان لە ئاو و دەیان لە ئاسنە
چاویان لە خوێن و قاقایان لە مسە
وای دەبینم دەبوو بە تەباییی و گونجانی مانا کە سیفەتێکی ئەرێنی و نەرێنی لە پێش دواکەپلەدا هەناوە(ئاو/ئاسن) دەبوو لەبری خوێن بە نموونەی ئاسرینی دانایە نەک (خوێن و قاقای مس) کە هەردووکیان نەرێنین. جگە لەمەش دژبەرییەک هەیە لە نێوان ئاوی ناونیشانەکەو کە تووڕەبوونە لێی و ئاوی ناو دەقەکە کە سەرچاوەی دادوەری و پێکهاتەی بژنەی ژنەوەک دەڵێت: لە باران باڵای ژنێک دروست دەکەم
بە وێژدانەوە دەبێت ئەوە بڵێین کە زمانی ئەم شیعرە لە هەموو ئاوانی تر تەکەمە ترو وێنەکانی شیعریترن، هەرچەندە هیچ دەقێک بە کەموکورتی نابێت بەڵام ئەمە بە بەراورد بەوانی تر باسی لە دەکەین.
لەرەدا رەقکەی پێنگخواردووی کەنینە بە پیاو دەرژرێت و بێئاگا لەوەی کە پیاویش خەی بە جەرەکی تر کەیلەو قوربانییە لە کەمەگا کەنەفت و یەخسیرەکاندا، تا دەگاتە ئاوەی خەی وەکو سیمبۆڵی هەموو ژنەک و پاکیزەیی بە بلوور بچوێنێت و سەمێیش بە هەژوو و لە گۆڕی بنێ:
هەر جارەو دەبم بە گیاندارەک
دەبمە نەوەس
حیکایەتی خەر بە گوێبەژێ دەگەرمەوە
تووڕەبوونی شەپۆلەکان
دەبمە بەردەم دادگای ئاو
لە سپێتی خەم کفنەک بە سەما دەدورم
*
خاڵەکی تری جیاوازی ئەم شیعرە لەوانی تر سوود وەرگرتنە لە ڕەمزەکانی ناو ئەفسانەکانی گریك و ئەدەبی گەلان و کلاسیکی کوردی و بەکارهێنانەوەیەتی وەکو کەرەسەیەکی شیعریی کە ئەمەش بە ئاگایی شاعیر دەردەخات لەو جیهانەدا، ئیتر ئایا تە لەگەڵ پەیامی شیعرەکەیدا هاوتای یان نا ئەوە بابەتێکی ترە، چونکە ئەمە ئەزموون و ئایدیاو تەوانینی شاعیرە:
بە دواکەپلەی ئەم شیعرە کەتایی بەم کورتە نووسینە دەهێنین و خەزیار بووین شاعیر لە پەراوێزدا ڕوونکردنەوەی بە ئاماژەی (قەیسەر) بدایە!

دواجار دەبمەوە بەخەم
بە قەیسدە دەم
بەڵ حاشا بکە لەو درەختانەی مانفەستی گەلا دەسووتێنن
حاشا بکە لەو چەلەکانەی گەرانی جریوە زیندە بەچاڵ دەکەن
حاشا بکە لەو دەلفینانەی ئاو دەکەن بە قوربانی ئاگر
حاشا بکە لەو ئاسکانەی پەیمانی ئاشتەوایی لەگەڵ پەنگەکان دەبەستن
حاشا بکە لەو نەوەساڵانەی بە دەم گریانەوە فرمێسکی مردن دەنووسنەوە
بە خەم دەمیم ببە بە ئافرودەیت
زیویس بهێنە سەر بەرماڵەکەی دەروێش عەبدوڵا
ئەپەلە بکە بە ئاسەوار و لە سەیوان دایشارە

رەنگی چالاکی قوتابخانەکان لە رووتەی شانۆی هەولێردا.. ن-کامەران حاجی ئەلیاس

هەمیشە قوتابخانە، پەگەزێکی گرنگی ناو کۆمەڵگا بووە، بە پەگەیاندنی کادری لێهاتوو، لە هەموو بوارەکانی ژیان دا، لە نێو خشتەی وانەکانی قوتابخانەدا چەند وانەیەکی هونەری وەکو (نیگار، سروود مۆسیقا) هەن ،ئەم دوو وانە هونەرییە لەپاڵ وانەی وەرزش دا گرنگی تایبەتی خۆی هەیە بە قوتابیان بە زاخاوی و حەسانەوەی مێشکی قوتابی هەرلەم دوانگەوە زەربەی زەری قوتابیان هەردوو وانەی وەرزش و هونەریان لەلا خۆشویستە زەریش گرنگی پەدەدەن هەکارەکەشی بە ئەوە دەگەڕێتەوە کە قوتابیان تارادەیەک ئازاد دەبن لە ئەنجامدانی چالاکییەکانیان چ لەوانەی وەرز ش یاخود لە وانەی هونەر بێت،چونکە راستەوخۆ توانستی خەیان دەردەخەن و پێشکەشی ئامادە بووانی دەکەن، هەربۆ ئەم مەبەستە بە زیاتر گرنگی دان بە قوتابیانی بەهرەمەند، لە زەربەی پارێزگاکانی عێراق جگە لە قوتابخانەکان فەرمانگەیەکی هونەری و وەرزشی دەکرێتەوە بەناوی چالاکی قوتابخانەکان کە مەبەست

لە کردنەوەی ئەم فەرمانگایە، بڕوادانە بەو قوتابیانەی خاوەن بەهرەن جگە لە مەش ساڵانە پیشانگاو فێستڤاڵی تایبەت بە وتاربژی و شانۆ و پێخشان ونیگار و کاردەستی بە قوتابخانەکان ساز دەکات کە خودی قوتابیان بەشدار دەبن و بەرهەمەکانیان نمایش دەکرێت ، سەرکەوتووان خەڵات دەکرێن.
ئەوەی مایەستەمە هەوەستەی لەسەر بکەم بڕەوبڕایەتی گشتی چالاکی قوتابخانەی هەولێر،کە هەر لەسەرەتای دامەزراندنییدا لە پێنجاکانی سەدەی رابردوو، تائێستا،چەندین کادیری هونەری لە بواری شانۆ و میوزیک و گۆرانی و شەوکاری شانۆیی لێرگەی ئەم فەرمانگایە پەروەردە و هونەرییەدا توانیویانە ببن بەئێستێرەی هونەری لە کوردستان بە گشتی لە هەولێر بەتایبەتی ، بەڵام من هەوەدەم لە باسە کورتەدا زیاتر جەخت لە بواری هونەری شانۆ و هونەرمەندانی شانۆ بکەم، کە بەهۆی ئەم دامەزراوە هونەری و پەروەردەییە چەندین بەرهەمی شانۆیی و ئۆپێرێتی ناوازەیان پێشکەش کردوە ، لە هەمان کاتیشدا توانیویانە ،بەشداری چەندین فێستڤاڵ بکەن لەسەر ئاستی عێراق و هەرێمی کوردستان ،ئەم دامەزراوە لە پێنجاکانی سەدەی رابردوو لە معاریفی (پەروەردە)ی هەولێر دامەزراوە ، یەکەم بڕەوبڕیش بڕێز "سوبتان عەبدوڵا مردان "بووە لە نێوان ساڵانی (1955-1972) لە ماوەیەدا تائێستاش چەندین هونەرمەند وەکو مامۆستا و سەرپەرشتیاری هونەری کاریان کردوە لەوانە هونەرمەندان (چەتە حەسن، سەباح عەبدولڕەحمان ، تەعلەت سامان ، یەحیا مەرجان ،فواد ئەحمەد ، واحید مەرجان ، تەحسین تەها ، عەبدوڵا دەسز، ئیسماعیل سەعید ئیساعیل ،جودەت شاکر ، ولید مەعروف جار ،شاهین نەجمەدین ،کامەران حاجی ئیلیاس، نەوزادی حاجی شوشە...چەندانی تر) .
لە ساڵی 1967 هونەرمەند "سەباح عەبدولڕەحمان" دوای ئەوەی پەیمانگەی هونەرجوانەکانی بەغدا بەشی شانۆ تەواو دەکات دەگەڕێتەوە کوردستان ، لە ساڵی 1968لەیەکەک لە قوتابخانەکانی شاری رواندز وەکو مامۆستای پەروەردەی هونەر دەستبەکار دەبێت ،هەمان ساڵ دەگوازێتەوە هەولێر لە چالاکی قوتابخانەکان دەست بەکار دەبێت، ئەو شونەنش کشکی لە بار دەبێت، بە هونەرمەند سەباح عەبدولڕەحمان بە ئەوەی خۆنەکانی خەی بهەنتە دی ،هەر بۆیەبەستە سەردانی قوتابخانەکانی شاری هەولێر دەکات ، بۆیازی دەزینەوەی قوتابیانی بەهرەمەند لە بواری شانۆ لەم ماوەیەدا چەندین بەهرەمەندی لە نەو قوتابخانەکان دەزیبەوە،کە لە دوا رۆژدا بوون بە ئێستێرەی گەشی شانۆی کوردی وەکو خوالێبان خۆش بێت هونەرمەندان (سەلام کەیی، سوبحی کەیی ، جەلال بەیار لەگەڵ

هونەرمەندان فەیسەل محمەد ساڵح ، زایەر عەبدوڵا..چەندانی تر) هەر لەم ساڵدا شانۆگەری "چارەنووش" لە دەرهێنانی هونەرمەند سەباح عەبدولڕەحمان لە شاری هەولێر پێشکەش دەکات.
یەکێک لەهەرە گرفتەکانی فەرمانگەی چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر، نەبوونی شوێنی گونجاو بوو، نەبوونی هۆڵێکی تایبەت بەخێی بە ئاوەی کارهونەریەکلنی خەیان وەکو نمایشکردنی شانۆ و شانۆکار و ئاهەنگی میوزک، بەیە هەرجارە و لە شوێنک بووە ، یەکەمین جار لە ژووڕەکی بچووک لە گەڕەکی ئیسکان بوو، دوای چەندین شوێنکی تریان کردوە .. بەناەم ئۆگەر هونەر و شاکاری مەزن هەبێت ئەوا دەتوانرێت هۆڵ و شوێنی گونجاو و دروست بکات ، فەرمووون بزانن چەن ئەپەرەتێک شوێنکی نایاب و مەدرەن بە چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر دروست دەکات، ئەپەرەتی "تارا"، یەکێکە لەو ئەپەرەتانەی کە هونەرمەند خواەی خێشبێت (واحید مەرجان) نووسیوێتی هەر خێشی کاری دەرهێنانی بۆ کردوە،لە ساڵی 1974 فیستقاڵێکی تایبەت بە ئەپەرێت لەسەر ئاستی هەموو پارێزگاکانی عەراق لە شاری بەغدا سازدەکرێت بەناوی "فیستیقاڵی چالاکی قوتابخانەکانی عەراق" ،چالاکی قوتابخانەکانی هەولێریش یەکێک دەبێت لەو پارێزگایانە کە بە ئەپەرەتی (تارا) لە نووسین و دەرهێنانی هونەرمەندی خوالێخێشبێت "واحید مەرجان" بەشداری ئەم فیستیقاڵە دەکات ، هەرخێشی ئاوازی بۆ گەرانیەکان دادەنێت و دیزاینی دیکۆرکێشی لەلایەن خودی خێی ئامادەکات لە هەمان کاتیشدا وەکو ئەکتەریش رۆڵ لە ئەپەرەتە کە دەبینێت.
لە کۆتایی فیستیقاڵدا ئەپەرەتی "تارا" کە بەرهەمی چالاکی قوتابخانەکانی شاری هەولێر بوو، توانی پلەی یەکەم لەسەر ئاستی عەراق بەدەست بهێنێت ببێتە مایەی ڕازامەندی ئەندامانی لیژنەی هەڵسەنگاندن و سەرپەرشتیاران و ئامادەبووانی فیستیقاڵ ، وەزیری پەروەدەی عەراقی ئەو کات یەکێک دەبێت لەوانەی کە بە ئەپەرەتەکە لەرووی (بابێت ، دیکۆر ، نواندن ، دەرهێنان ، موزیک) زۆر سەرسام دەبێت ،هەربۆیە لەدوای تەواو بوونی فیستیقاڵەکە لەگەڵ سەرجەم ستافی ئەپەرەتەکە کەدەبێتەوە دوای دەست خێشی لەکردن و پیرۆزبایی لەکردنی لە ستافی ئەپەرەتی "تارا" ، بە بڕیاری چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر (م. جەمال هیدایەت) دەڵێت " ئەپەرەتەکەی ئەوە زۆر دڵخێشی کردم ، کارەکی واتان کردوە زۆر لەئاستی پارێزگاکانی تر عەراق وەکو بەسرا و موسڵ بگرێ لە بەغداش باشتر بێت بۆیە کارەکانتان لەو ئاستە دایە کە چیتان پێویستە بەتانی جێبەجێ بکەم. وەزیر بە بڕیاری چالاکی قوتابخانەکانی هەولێری ئەو کات (جەمال هیدایەت) دەڵێت" فەرمووون چیتان پێویستە" مامەستا

جەمالیش لە وەزارەتدا بە وەزیر دەگات: بەداخەوە ئەمە لە شاری هەولێر تا ئێستا باڵەخانەیەکی تایبەت بە خەمان نییە وەکو چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر ، بۆ ئەوەی کارەکانی خەمان وەکو ڕاهێنان وپرۆژەونمایش کردنی بەرهەمەکانی خەمانی لە نمایش بکەین.. لە وەزارەتدا وەزیرش ڕاستەوخۆ فرمان دەدات بەزووترین باڵەخانەیەکی تایبەت بە چالاکی قوتابخانەکانی هەولێر دروست بکرێت بۆ ئێستا ئەو باڵەخانەی چالاکی قوتابخانەکان هەولێر کەڵە گەڕەکی ڕووناکییە لە هەولێر، بەرهەم و دەستکەوتی ئەپەرێتی "تارا"یە وبەتایبەتیش بە هونەرمەندی گەورە "واحید مەرجان " دەگرێتەوە.
بەرەزان هەشتا بەرهەم و دەستکەوتی ئەپەرێتی "تارا" کەتایی نەهاتووە ئەو کات لە عێراق تەلەفزیۆنی پڕوپاگەندەیی هەبوو هەرێ بەیە بەرەوبەری تەلەفزیۆنەکە بیار دەدات ئەو ئەپەرێتە (تارا) بە تەلەفزیۆنی خەیان تەماربکەن لەوەش ستاقی ئەپەرێتەکە داوای تریان دەبێت ،دەبێن تا ئەو داوەیان جێبەجێ نەکرێت ئەپەرێتەکە تەمار ناکەن ، داوەکەش بریتییە لە مێت دان بە تەمار کردنی درامای تەلەفزیۆنی (چەپاو) کەبەرهەمی تیپی هونەری هەولێر بوو هەر بەیە دوای چەند کاتژمێرێک ڕازامەندی وەرگەرن ئەنجا ئەپەرێتەکەیان تەمار دەکەن ئەمەش دەستکەوتێکی تری هونەرمەند واحید مەرجانە.
بەگومان ئەگەر ئاوەک لە مەڕووی شانۆی هەولێر بدەینەوە، گوزارەک بەنەوە شانۆکارانی هەولێردا بکەین ،ئەوەمان بە دەردەکەوێت ، ئەو شانۆکارانەی لە گەڕەپانی هونەری شانۆی بوونیان هەبووە ، چ لە ڕابردووە چ لە ئێستادا زەربەیان لە ڕەگەی چالاکی قوتابخانەکان دەرکەوتوون بەجۆرێک وەکو پەیمانگایەکی هونەری بووە ، بە پەگەیاندنی ئەو هونەرمەندانە،بەگومان لەهەرسە بەشە هونەرییەکە (شانۆ ، شۆکار ، گەرانی و میوزیک) بە دەیان کادری پەگەیاندووە، بەڵام من لەو باسکورتەدا ،زیاتر هێواستەم لەسەر بواری شانۆ کردەوە ، ڕۆڵی چالاکی قوتابخانەکان دەکرێت چەندین لەکەینەوەی لەسەر بکرێت.. بەگومان هونەرمەند زەرن خەیان بە قەرزاری چالاکی قوتابخانەکان دەزانن کە ڕەنگە من ناوی هەموویانم لە بیر نەبێت بەیە ئەگەر لە ناونەهێنیان لە لەبیرم کردبێت لەم کورتە باسەدا داوای لەبوەوردنیان لەدەکەم…
لە چالاکی قوتابخانەکان چەندین بەشی سەرەکی بوونیان هەیە وەکو بەشی (ڕێنمایی ، شانۆ، میوزک ، شۆکاری) کە سانۆ فیستیڤاڵ بە سەرجەم قوتابخانەکان ساز دەکەن خودی قوتابیان بەرهەمەکانی خەیان پێشکەش دەکەن، لە کۆتاییدا باشترینەکان خەڵات دەکرێن ، جگە لەوەش پیشانگای تایبەتی بە مامۆستایانی پسپۆری هونەری دەکرێتەوە.

لە کۆتاییدا بەباشم زانی ئاماژە بە ناوی ئەو بەرهەمانە بکەم کەهەریەکەو بەپێی کاتی خزمەتکی باشیِ بواری هونەریان کردووە یەکەم بەرهەمیان بڕیز "سوڵتان عەبدوڵاَ مردان" بووە لە نێوان ساڵانی (1955-1972) ،هونەرمەند "فوئاد ئەحمەد" لە نێوان ساڵانی (1972- 1974) ، هونەرمەند " جەمال هیدایت عەبدوڵا" لەنێوان ساڵانی (1974- 1994)، هونەرمەند" ئیسماعیل سەعید ئیسماعیل" لەنێوان ساڵانی (1994- 1996) ، هونەرمەند "یەحیا خدر مەرجان" لە نێوان ساڵانی (1996- 1997)، بەڕێز " حەیدەر جەوهەر تەها " لەنێوان ساڵانی (1997- 2000)، بەڕێز "ئیسماعیل ئەبوبکر مستەفا" لەنێوان ساڵانی (2000- 2002) ، هونەرمەند "فەرهەنگ غەفوور" لەنێوان ساڵانی (2002- 2008) ،هونەرمەند "هوشیار واحید مەرجان " لە ساڵی 2008 دەست بەکار بووە تائێستاش بە ردەوامە .
بە ئەم باسە سوودم لەم بەڕێزانە وەرگرتووە:

- هونەرمەند" چەتە حەسن "پەیوەندی تەلەفۆنی.
- هونەرمەند "سەباح عەبدولڕەحمان " پەیوەندی تەلەفۆنی.
- هونەرمەند "شاهین نەجمەدین" دیدار.
- هونەرمەند "هەشیار مەرجان" دیدار.

-چالاکی قوتابخانەکان- هەوڵێر "هەمەت کازم عەبدوڵا

پەرلەمانی ئەوروپا سەرکۆنەی هەڕەشەکانی ئێران بۆ سەر ژنان دەکات.. و: ڕەزا شوان

هەژی پێنجشەممە (٢٣/ نۆڤەمبەر/٢٠٢٣) پەرلەمانی ئەوروپا ئەو هەڕشانەی ئێرانی لە دژی ژنان شەرمەزار کرد، لەوانەش "کوشتنی دەندانە"ی ژنان، وەک کچە لاوی کورد، گیانبەخش (ژینا ئەمینی) کە بە تووماتی پابەندنەبوون بە باپاپشیی سپێنراوەوە، لە لایەن ژنە جلادەکانی پۆلیسی ئەخلاقی کەماری سەدارەوە لە تاران دەستبەسەر کرا. لەژێر لەدان و ئەشکەنجەدا، لە نەخۆشخانەدا گیانبەخش بوو.
لە بڕیارنامەیەکی ناپابەندکەردا، کە بە زەرینەی دەنگی ٥١٦ دەنگ و ٤ نەخێر و ٢٧ دەنگی بە لایەن پەسەندکرا، پەرلەمانی

ئەوروپا " بە بەردەوامی تەکچوونی دەخی مافی مرۆڤ لە ئێران و کوشتنی دەندانەی ژنان، کە لایەن دەسەلاتدارانی ئێرانەوە ئەنجامدراوە، بە توندی شەرمەزار کرد، لەوانەش گیانبەخشی براوەی خەلاتی "ساخاروف" بە ساڵی ٢٠٢٣، ژینا ئەمینی"، کە خەلاتەکەی لە دوای گیانبەخشبوونی پێیان بەخشی.
کەچی دوایی ژینا ئەمینی، لە مانگی سێپتەمبەری ٢٠٢٢ لە تەمەنی ٢٢ ساڵیدا، ناڕازایەتیی بەربڵاوی دژی ڕەبەرانی سیاسی و ئایینی لە ئێران لێکەوتەوە. بە گوترەی ئاژانسی فرانس پرێس، لە هەڵمەتی سەرکوتکردنی خێپیشاندانکاندا، بە سەدان کوژراوی لێکەوتەوە و بووە هەی دەستگیرکردنی هەزاران خێپیشاندەر.
لە مانگی ئۆکتۆبەردا، پەرلەمانی ئەوروپا (خەلاتی ساخاڕۆفی ئازادی بیرکردنەوە) ی بە ساڵی ٢٠٢٣بە لاوی کوردستانی، گیانبەخشبووی جوانمەرگ ژینا ئەمینی و بە بزووتنەوەی "ژن . ژیان . ئازادی" یان بەخشی، کە لەگەڵ دەسەلاتدارانی کەماری سەداری ئیسلامی سەرکوتکەردا ڕووبەڕوو بووونەوە.
نوێنەرانی ئەوروپا لە بەیارنامەکەیاندا، داوای بەپەلەی "ئازادکردنی هەموو قوربانیانی دەستبەسەرکردنی بە هەوسی و داکێکارانی مافەکان مرۆڤ" یان کردووە، بە تایبەتیش چالاکوانی کورد (نەرگز محەمەدی)، (براوەی خەلاتی نۆبەڵی ئاشتی ـ ٢٠٢٣) کە لە ئێستا لە لایەن ڕژێمی ئێرانەوە خراوەتە زیندانەوە.
ئەوان بە توندی سەرکۆنەی هەراسانکردنی "دادوەری پارێزەر و بەرگریکاری مافەکانی مرۆڤ، نەسرین ستادە" یان کرد.
ستادەی (٦٠ ساڵ) لە مانگی ئابردوو لە کاتی پرسەی (ئارمیتا کاروەند – ١٧ساڵان) کە لە تاران دەستبەسەر کرابوو، لە کەتایی هەفتەدا لە لایەن میدیا فەرمییەکانی ئێرانەوە کەچی دوایان ئاگەیاند، دوای ئەوەی بە ماوەی مانگێک لە بەهەشیدا مایەوە.
کاروەند لە ڕووداوەکدا کە لە میترۆی تاران ڕوویدا، ڕۆژی (١/ ئۆکتۆبەر ـ ٢٠٢٣) بە سەختی بریندار بوو. چالاکوانان بە شۆ و ئاژاوەیەک وەسفیان کرد، کە لەنێوان ئەو و ژنە پۆلیسەکانی ئەخلاقیدا ڕوویدا، کە بەهەی نەپۆشینی پاپۆشیی بەزەر سەپێنراوەوە دەستگیریان کرد و ئەشکەنجەیاندا، تا مردنیشی هەر بەهەشبوو.
نوێنەرانی ئەورووپا داوایان لە دەسەلاتدارانی ئێران کرد، کە

دەستبەجێ کۆتایی بە هەموو جۆرە هەڕاوردنێک لە دژی ژنان و کچان بهێنن، لێوانێش ئەو یاسایانەی کە مەرجی پێشینی باپێشیان بە زەرداری هەیە.
ئەوان پراکتیزەی دەستبەسەرکردنی بە هەوەس "دیپلۆماسی بارمتە"یان شەرمەزار کرد کە تاران پراکتیزەی دەکات و جەختیان لەوە کردەوە کە پەیوستە یەکێتی ئەورووپا ستراتیژییەکی ئەورووپی بێ بەرانگاربوونەوەی ئەم "دیپلۆماسیەتی بارمتە" دەستپێبکات.
ژمارەیەک هاووڵاتیانی ئەورووپی لە ئێراندا دەستبەسەرکراون، کە ئێران بە ناڕەوا بە سیخوڕیکردن تۆمەتباریانی کردووە. وڵاتەکانیان سەرکۆنەی دەستگیرکردنی بە ناڕەوا و بە هەوس (بە ئارەزووی خۆیان) دەکەن، کە وەکو موزایەدەیەک بەکاری دەهێنن. تەنانەت فەرەنساش باسی "بارمتە دووەتییەکان" دەکات.

(*) ئەم نووسینە رۆژی پێنجشەمە (۲۳/ نۆڤەمبەر/ ۲۰۲۳) لە ماڵپەڕی (الشرق الاوسط) دا، لەژێر ناوی (البرلمان الاوروبی يدين هجمات ايران بحق النساء) دا، بڵاوکراوەتەوە. لە عەرەبییەوە، بە کۆمەک دەستکارییەوە وەرمگێڕاوە بۆ کوردی.

لێنۆ چنگتایەو پێیناگەی.. سامانی وێستا بەکر

خۆشبەختی و هۆشیاری دوو چەمکن کە ئاوێتە و تەواوکەری یەکن کەچی ئەکرێ هۆشیاربیت و خۆشبەخت نەبی بەڵام تا ئاستێکی زۆر سەختە خۆشبەخت بیت و هۆشیارنەبی، کەواتە لێرەوە ئاگەینە ئەو ڕاستییەی بە بەدەستاهێنانی ژیانێکی باشتر و خۆشبەختی پەیوستە هۆشیاربی.
هۆشیاری کۆمەڵگە و هۆشیاری تاک ئەو سەرچاوەیەن کە ژیانێکی شایستەتر دەستبەرکا و ئازادی بیر و یەکسانی کۆمەڵایەتی و ڕێزگرتنی خود و بەرامبەر خود ئەچەسپێنن. هەر لە ڕۆگەی هۆشیاریەوە ڕەسا و یاسایەک دەستبەربکرێ کە وەک مردن کەس لێی بەبەش نابێ.

پرسیار: بۆ خەبەرتنین؟
وەڵام: چونکە هۆشیار نین.
پ: کەی خەبەرتەبین؟
و: کە هۆشیار بووین.
پ: ئەکرێ بە هۆشیاری خەبەرت بین؟
و: خۆت ماندوو مەکە.
پ: کەواتە ئەبێ چی بکەین؟
و: بگەڕێ بەدوای سەرچاوەکانی خەبەرتییا و هۆشیاری بگرێ بۆ ئامانج و هەوەڵ تا تەبگەی.
پ: کەی تێئەگەم و چۆن تەبگەم؟
وەڵام: هەرکاتێ توانیت بیرو بیرکردنەوەت ئازادکەیت و فکر ڕەشنکەی.
پ: چۆن ڕەشنبیربین؟
و: بۆ هەوەدان و گەڕان بەدوای سەرچاوەی زانیاریەکانا.
پ: ئەبێ چەند بخوێنینەوە تا ڕەشبیربین؟
و: ڕەشنبیری پەیوەست نیە بە خوێندەوەی زۆرەوە بەڵکو پەیوەستە بۆ نوخوازیوە.
پ: کەواتە کەسی ڕەشنبیر کێیە؟
و: کەسی ڕەشنبیر ئەو کەسەیە کە هەمیشە خەی نوێ ئەکاتەوە و ئازی نابێ ئەمەی لە دوێنێ بچێ و سبەینێشی کەپی ئەمڕۆ بە بەڵام ئەبێ ئەمڕۆی باشترینبێ.
پ: کەواتە پەیست ناکا بخوێنینەوە؟
و: خوێندەوە و گویگرتن و تەماشاکردن سێ سەرچاوەی هەرە گرنگن بۆ خۆ پێ چەک کردن بۆ زانیاری و دوانکەوتن لە ڕەوتی خۆاوەی ڕەوەوەی ژیان.
پ: کەوابێ پیویست ناکا بدوێین؟
و: بەبێ دووا کەس نازانێ چۆن بیرکەینەوە.
پ: کەی بدوێین؟
و: کاتێ بدوێ کە بەباشی تێگەشتبی.
پ: باشترین کات بۆ قسە کردن چ کاتێکە؟
و: ئەو کاتەیە کە هەمووان بۆ تا مەزرەیەوە چاوەوانبن کە گوت بۆ بگرن.
پ: چی بکەین تا ئەوانی تر گومان بۆ بگرن؟
و: بۆ متمانە دروست کردن لە ڕێگەی پاک-بژی، ڕاست-بژی وکورت-بژی.
پ: لە کاتی "لەدوان" ئاخاوتنا گرنگی بچی بێین؟
و: گرنگی بۆ ناوەڕکی باسکەبۆ نێک بۆ دەنگ بەرزکردنەوە چونکە

"نمەی باران گوڵەکان ئاودارو بەنخەشەکا نەک شەست و ڕەهەڵ".
پ: کەی کاریگەر ئەبین؟
و: لەسەر هەموو ڕووداو پەشهاتێک مەدوە ئەگەر کاریگەریت نەبە لەسەری، بەڵام کاتە لەسەر ڕووداو پەشهاتێک دووای هەوبە کاریگەری خەت و شوێن پەنجەت بەجێبهێڵە.
پ: ئەو شتە چیە کە کاریگەر ئەبین لەسەری؟
و: ئەو شتەیە کە زەری لەسەر ئەزانیت و تیایا قاڵی.
پ: کە لە هەموو شتە ئەزانێ؟
و: کەس لە هەموو شتە نازانێ بەڵام ئەکرە لە شتەکا هەموو شتە بزانێ.
پ: ئەوەی شتەی من ئەیزانم چی ئەگەڕێ؟
و: کەی تواناکانی تەر و ئەو بەشەی تەش ئەیزانی زەر شت ئەگەڕێ، "گەرەترین درگاکان بە کلیلە بچوکەکان ئەکرێنەوە بەیە دوورنیە ئەوەی تە ئەیزانی کلیلەکە بە".
پ: ئەکرە لە هەموو گەڕانکا بەشداربم؟
و: مەرج نیە بتوانی هەموو شتێک بگەڕەی بەڵام گرنگە هەموو ئەوەی لە تواناتایە بەکاریبهێنی تا گەڕانکاری بکەی.
پ: کەواتە گەڕانکاری بە زیرەکەکان ئەکرێ؟
و: زیرەکی بە تەنها بەس نیە بەڵکو گەڕانکاری بەوانە ئەکرە کە مەشک و ئەقڵیان بە باشی بە باشە بەکارئەهێنن.
پ: زیرەکی چیە؟
و: زیرەکی ئەو شتە نیە کە ئەیزانی و درکی پێئەکەی چونکە زانست و مەعریفە دیاری کراوە و ئەوەیە کە ئیستا ئەیزانیت بەڵکو زیرەکی ئەو خەیاڵەیە کە هەوە ئەیەیت پەی بگەیت و بە ماندووبوون ووچانی بە ئەکەیت.
پ: کە زیرەکترێ؟
و: زیرەکی پەوەری نیە بەڵام هەموو ئەوانەی ڕەزانە خەیان نوێئەکەنەوە و توانایان هەیە بگەڕێن بەرەو باشتر زیرەکن. لە کەنا ووتوویانە ئەوەی "لە پشتی ئەسپ و بەردەمی گا ڕانەوەستە و لە جاهیلیش نزیک نەکەوەتەوە زیرەکە".
پرۆفیسپرو زانای چینی "لاوتسو" ئەڵێ (چاودێری بیرکردنەوەکانی من مەکە چونکە ئەبن بە ووشە، بەڵام چاودێری ووشەکانی خەت بکە چونکە ئەبن بە کردار، چاودێری کردارەکان بکە چونکە ئەبن بەخوو، چاودێری خووەکان بکە چونکە ئەبن بە کەسایەتیت، لە کەتایشا چاودێری کەسایەتیت بکە چونکە دواڕۆژ دیاری ئەکا).
ئەگەر خەشبەختی لە فرەشگاکان بفرەشرایە ئەوا گومانی تیانیە کە سەرەی بە ئەگیراو بەگراترین نرخیش ئەکەا، بەڵام مرۆڤەکان درک

بەو ناکۆن کە خۆشبەختی لەنێوان چنگ و دەستی خۆیانایە و پێیناگەن!

سامانی وەستا بەکر
٢٠٢٣-١١-٢٢
سوید-ستۆکهۆم

دەیەم هەژی پێنگۆکان.. چیرۆکی : زکریا تامر.. وەرگێڕانی: پشکۆ ناکام

(ئەم چیرۆکە هەک لەو سیاستە ئەچێ کە دەسەڵاتی کوردی بەرامبەر بە خەڵک جێ بەجێی ئەکا ، هەر وەک بیرخستنەوەیەک بێ باشم زانی بڵاوی بکەمەوە..)
یەکەم هەژ
پێنگۆ دیل کراوەکە زۆر لە دارستانەکان دوور خرابوو، بەڵام نەیئەتوانی لە بیریان بکا، بە تووڕییەوە سەیری لە کەمەڵەک پیاو ئەکرد کەبۆ بە ترس چواردەوری قۆفەسکەیان گرتبوو و چاوویشیان پێ بوو لە گەڵان بە دوای زانیاری زیاتر و یەکەکیان بە دەنگێکی لەسەرخۆی فەرماندار ئاسا قسەی ئەکرد:
...گەر بە راستی ئەتانەوێ ئیشکەی من فێر بن کە "ماڵی کردنێ" نابێ هەرگیز ئەوەتان لەبیر بچێ کە یەکەم ئامانجتان"مەعیدە"ی کابەرەکانتانە،
بە ئەوەی بەتان دەرکەوێ پیشەیەکی هەم قورس و هەم ئاسانە لە یەک کاتا،
سەیرکی ئەم پێنگۆ بکەن..پێنگۆکی دەندەی لووت بەرزی لەخۆبایی ،شانازییەکی زۆر بە ئازادی و هەز و ستەمکێوە ئەکات، بەڵام ئەگەڵەت و وەک منەڵەکی بچووک ئەبێ بە ڕەح سووکەکی گوێ ایەڵ..سەیرکەن و فێربن لە نێوان ئەوەی خراکی هەیە و ئەوەی نیەتی چی ووە ئەیات..
"پیاوەکان ووتیان هەموان قوتابیەکی دەسزی پیشەی(ماڵی کردن

ئەبن)..”
راهێنەرەکە لە خۆشیا زەردەخەیەک گرتی ، ئینجا هووی کردە پڕنگەکە و ووتی : وەزعی میوانە ئازیزەکەمان لە چیایە..!؟ ..

- پڕنگەکە ووتی: کاتی نان خواردنمە، خواردن بخۆ...

هاهێنەرەکە بەسەرسوڕمانێکی دروست کراوەوە ووتی : تە دیلی منی و ئەمرم بەسەرا ئەکەیت..! پڕنگەکی هەزالیت..ئەبە درک بکەوە بکەیت کە تەنها
“من” لێرە ئەتوانم فەرمان دەرکەم ، ،
پڕنگەکە ووتی : کەس فەرمان بەسەر پڕنگا ناکا..
هاهێنەر ووتی : لە دارستان ئا ، بەڵام تە ئێستا پڕنگ نیت ، کەکەوتویتە قەفەس ئێستا تە تەنهـا کەیلەیەکی دوای فەرمانەکان ئەکەوی و ئەوە ئەکەیت کە من ئەمەوێ ،،
پڕنگەکەبە تووڕەییەوە ووتی :نابم بە کەیلەی کەس
هاهێنەرەکە ووتی: لەبەر ئەوەی من خەراکم هەیە ، تە ناچار گوێ هایەڵیم بکە
پڕنگەکە ووتی : خواردنی تەم ناوە!! هاهێنەرەکەش وەڵامی یایەوە : کەواتە با برسیت بێ، زەرت لە ناکەم بە شتێک کە نەتوەو.. و هووی کردە قوتابیەکانی و ووتی: ئەبینن چۆن ئەگەڵت ، سەری بەرز مەعیدەیەکی برسی تەر ناکات..
” ..پڕنگەکە برسی بوو ، بەخۆفەتوە ئەو هەژانەی بیر کەوتەوە کە وەک(با)
بە هیچ هەگریێک نیچیرەکانی هاو ئەنا... “
”””””””””

دووەم هەژ
هاهێنەر و قوتابیاکانی چواردەوری قەفەسەکەیان گرت....
هاهێنەر ووتی:
“برسیت نیە..؟ مسۆگەر لە برسا ئێش و ئازارت هەیە ، بەڵێ برسیمە تا ئەو گشتەی ئەتەوە دەستت کەوێ...” پڕنگ هیچ وەڵامێکی نەبوو..هاهێنەر
ووتی : بە ئەقڵ مەبە و چیت پێ ئەڵێم بیکە، دان بنێ بەوەی برسیتە یەکسەر
تەرت ئەکەم،،پڕنگەکە ووتی: برسیمە . هاهێنەر بە پێکەنینەوە بە قووتابیەکانی ووت ” ئەوەتا ، کەوتە داوکەوە لەی دەرباز نابە” و فەرمانی کرد
گشتێکی زەر بەن بە پڕنگەکە..

”””””””””،

سێیەم بەش

هاهنارەکە بە پەنگەکەی ووت : گەر ئەتەوێ خواردنی ئەمە ت دەست بکەوێ، چیت پێ ئەکرێم وا ئەکەیت ، پەنگەکە ووتی : گوێ ایەیت ناکەم،

هاهنارەکە لێ وەڵاما ووتی : پێلەمەکە داواکەم زەر ئاسانە ، تێ ئێستا لێ قەڤسەکەتا هاکشاوویت ، کە ووتم هاوستە ئێبە هاوستیت .....

” ..پەنگەکە لێبەر خۆیەوە ووتی : داوایەکی هیچ و پوچە و ئەوە ناهەنە کە کەللەقبەم و خەم برسی بکەم..” هاهنار بەسەر و زمانێکی تووەوە هاواری کرد : هاوستە ، ” پەنگەکە کەمێک لێ شوێنی خۆیەوە هاوستا ” ، تا هاهنار ووتی : ئافەرم ، کاتێ پەنگ بە شپرزەییەوە کەوتە خواردن ، هاهنارەکە بە قوتابیەکانی ووت : چەن جارێکی تر ئێبە بە پەنگێک لێ قاقەز .....

”””””””””،

چوارەم بەش

پەنگ بە هاهنارەکەی ووت : برسیمە ، داوام لێ بکە هاوستم. هاهنارەکە بە قوتابیەکانی ووت: ئەوەتا دەستی کردوە بەجەز کردن لێ فەرمانەکانم..و ئەنجا هووی کرد پەنگەکە و پێی ووت : گەر ئەمە لاسایی پشیلە نەکەیتەوە و نەمیاوێنی خواردن ناخەی . تووڕییەک لێ پەنگەکە نیشت و لێبەر خۆیەوە ووتی : کات بەسەر بردنە کە لاسایی پشیلە بکەمەوە و دەستی کرد بە میاوین...

هاهنارەکە دەم و چاوی یا بە یەکا بەسەر هاوشانەوە ووتی : لاسایی کردنەوەکەت خراپە تە قەقە بە میاوین ئەزانی!؟ پەنگەکە جارێکی تر لاسایی میاوینی کردەوە ، بەڵام هاهنارەکە بە دەم و چاوێکی غەزەباویی و شۆوزارێکی ئیهانە کردنەوە ووتی : ” بە دەنگ بە..بە دەنگ بێ ، لاسایی کردنەوەکەت بە کەڵکێ ، ئەمە بەجێت ئەهێڵم کە هاهنان لەسەر میاوینی پشیلە بکەیت و بیانی تاقیت ئەکەمەوە..دەرچویت خواردن هەیە دەرنەچویت خواردن نیە”

هاهنارەکە بە هەنگاوی لەسەرخۆ لێ قەڤسەکە دوورکەوتەوە و قوتابیەکانیش بە چرپەچرپ و پێکنینەوە دوای کەوتن ، پەنگەکەش کەوتە شیلە شیل کردن هووەو دارستانەکان ، بەڵام کەس گوێی لێو نەبوو.....

”””””””””،

پێنجەم ڕۆژ
ماهێنەرەکە بە پەنگەکەی ووت : دەی، گەر بە سەرکەووتویی لاسایی میاوینی پشیلەت کردەوە یەک پارچەی گەورەی تازەی گەشت وەرئەگریت.,,,,,,,,,,
پەنگەکە دەستی کرد بە لاسایی کردنەوەی میاوینی پشیلە ، ماهێنەر چەپڵەیەکی لە یەکا و بە دە خشیەکەوە ووتی : ئافەرم، تە گەورەیت ، هەر وەک پشیلەیەک لە (شوبات) ئەمیاوێنی، پارچەیەکی گەورەی گەشتی بە فڕە یا..
„„„„„„„„„„„„

شەشەم ڕۆژ.
لەم ڕۆژیا ، هەر کە ماهێنەرەکە لە قەفەسەکە نزیک بووە، پەنگەکە دەستی کرد بە لاسایی کردنەوەی میاوینی پشیلە ، بەڵام ماهێنەر بە بە قسە کردن دەم و چاوی یابو بەیەکا ، پەنگەکە ووتی : ئەوتا لاسایی میاوینی پشیلەم کردەوە،، ماهێنەرەکە ووتی : لاسایی(زۆین) ی کەر بکەرەوە ، پەنگ بە نارەزایەکەوە ووتی " من، پەنگ، کە هەرچی ئاژەڵی دارستانە لەم ئەترسێت
لاسایی کەر بکەمەوە !!! "بمرم و نەک داواکەت جێ بەجێ بکەم".
بە ئەوی هیچ بڕە ماهێنەرەکە لە قەفەسەکە دوور کەوتەوە
.……
,„„„„„„„„„„„

حەوتەم ڕۆژ
ماهێنەر بە هەوێکەی کەراوی دەم بەزەردەخەنەوە بەرەو قەفەسەکە هێشت
بەپەنگەکەی ووت :خواردنت ناوێ!؟ئەویش ووتی : با ئەمەوە .
ماهێنەرەکە ووتی " ئەو گەشتی ئەیخەیت باجی هەیە ، وەکو کەر بزەنە تا خواردنت
دەستکەوە.." …پەنگ ویستی دارستانەکانی بەتەوە خەیاڵ بڕام نەیتوانی، بە
چاوی داخراوەوە کەوتە زۆین، ماهێنەرەکە ووتی : زۆینەکەت باش نیە ، ،
بڕام لەبەر ئەوی بەزەییم پیاتا یەتەوە پارچەیەک گەشتت ئەیەمە ……
„„„„„„„„„„„

هەشتەم ڕۆژ
ماهێنەر بە پەنگەکەی ووت:" سەرەتای خوتبەیەکم دەست پێ

ئەکەم ، کە تەواو بووم ، وەک نیشانەیەکی بە دە بوونت چپەم بە لە یە" ، پەنگەکە ووتی: چپەپە لە ئەیەم . ئاهەنەر دەستی کرد بە خوتبەکەی :" هاووڵاتیان ،
پشتر و لە چەن بەنەیەکی ترا هەوڵستی خەمان لەمە هەموو مەسەلە چارنووس سازکانا ەوون کردەتەوە ، پیلانی لایەنە دوژمنکان نە ئەم هەوڵستە نگەت ئاشکرایمان و نە بەوابوونمان بە سەرکەوتن پە ئگەت"… پەنگەکە ووتی : تە نگەیشتم ، ووتت چی !؟ ئاهەنەرکە ووتی:(هەرچیەک ئەم ئەبە سەرسام بی پی و چپەپە لە بیت..) پەنگەکە
ووتی : "بمبورە ، لە دایکمەوە نەخوێنەوارم ، وقسەکانت جوان بوون چەنت ئەوە وا چپەپە لە ئەیەم " و دەستی کرد بە چپەپە لە یان ..ئاهەنەرکە ووتی : دوو ەووی و دووەوەکانم خش ناوە ، لەمە بەدوا وەک سزایەک
خواردنت لە ئەبەدرەت..
""""""""""

نەیەم ەژ
ئاهەنەر بە بارەک گژ و گیاوە هات و بە پەنگەکەی فە یا و ووتی : بخە…
پەنگەکە ووتی : ئەمە چیە !؟ من گشت خەرم ، ئاهەنەرکە ووتی : " لەمەو
دوا هەر گژ و گیا ئەخیت" …کاتەک پەنگەکە برستی زەری بە هێنا ویستی گژ و گیاکە بخوات ، بەڵام بەزی لە کردەوە و دوورکەوتەوە ، بەڵام جارەکی تر گەایەوە و ووردە ووردە چەژی لە خواردنەکەی وەرگرت ……
'""""""""""""

دەیەم ەژ
ئاهەنەر و قوتابیەکانی و پەنگ و قەفەسەکە وون بوون
پەنگ بوو بە هاووڵاتی
و
قەفەسەکەش بە شار

هانی منداڵانی ئارەزوومەندی نووسینی چیرۆک.. ڕەزا شوان

چیرۆکی منداڵان، ڕەنگی گرنگی لە فەرکردن بە ئاسانی و لە پەروەردەکردنی دروست و لە ئاراستەکردنی راست و لە دەروون ئاسوودەیی و لە خۆشی و شادیی منداڵاندا هەیە. هەکارەکی گرنگە بە گۆشەکردنی زەین و هۆش هزر و زمان و کۆسایەتیی هاوسەنگی منداڵان. چیرۆکی منداڵان، دەرگاکانی ژیان بە هەموو جوانییەکانییەوە لەسەر منداڵان دەکاتەوە. گۆشبین و هیواخواز و ئازادیخواز متمانە بەخۆیان دەکات.

چۆن هانی منداڵەکانتان دەدەن بە نووسینی چیرۆک؟

(پیکسلیز) دەڵێت:"بە ئەوەی منداڵان بتوانن چیرۆک بنووسن، پێویستە لە سەرەتادا بە خوێندنەوەی چیرۆکی جۆراوجۆر، بەپێی تەمەن و ئارەزووەکانیان دەستپێبکەن".

لەبەر گرنگی ڕەهەندی چیرۆک لە فەرکردن و لە پەروەردەکردندا، پەروەردەکاران و ستافی مامۆستایان، حەزدەکەن، کە منداڵان فێری شارەزایی چیرۆکنووسین بکەن. چونکە چیرۆک شێوازێکی بەسوودە، بە ئەوەی منداڵان بیرکەکانیان ڕێکبخەن و لە لە چیرۆکەدا دایانبەژن و زمانی نووسراو بەکاربهێن، بە گەیاندنیان بە منداڵان.

چوونە ناو جیهانی نووسینی چیرۆک بە منداڵان، نەک هەر بە منداڵان بەکۆ بە گۆڕکانیش کارێکی ئاسان نییە. چونکە نووسینی چیرۆک پێویسی بە بەهرە و بە زمان پاراوی و بە ماندووبوون هەیە. پێویستە هەنگاو بە هەنگاو دەست پێبکات. نووسینی چیرۆک لە لایەن منداڵانەوە، ڕەگەزێکی خۆش و داهێنرانەیە، لە بواری ڕەزمان و ڕەنووس و زمان بە گشتی. بەڵام زانینی چەنیەتی دەستپێکردن بە نووسینی چیرۆک زۆر جار قورسترین بەشە. باشتر وایە، لە سەرەتاوە هانی منداڵان بدەین بە نووسینی کورتە چیرۆک.

بە کورتی باس لە بنەما سەرەکییەکان نووسینی چیرۆک لە لایەن منداڵانەوە دەکەین:

١ــ خوێندنەوەی چیرۆکی منداڵان: بە ئەوەی منداڵان ببن بە چیرۆکنووس، پێویستە چیرۆکی زۆر بخوێندنەوە. تا لە شێواز و

لە ئامانج و لە زمان و لە پەویستیەکانی نووسینی چیرۆک بۆ منداڵان بزانن. پەویستە دایکان و باوکان و مامۆستاکان، ئەو پەرتووکانەیان بۆ دابین بکەن، کە بۆ پلەی تەمەنی منداڵان، چیرۆکی خۆش و ئاسانیان لەخۆگرتوون. چونکە تا منداڵان زیاتر خوو بە خوێندنەوە بگرن، زیاتر فێردەبن و زەرزانتر دەبن و ئاسۆی خەیاڵ و بیر و هزریان فراوانتر دەبێت. زمانیان پاراوتر دەبێت. منداڵان لە سەرەتاشەوە ئەوە تێدەگەن، کە هەر نووسەرێکی منداڵان شێواز و تەکنیکی جیاوازی لە نووسینی چیرۆکدا هەیە.

٢ـ هەڵبژاردنی بیرۆکە: گرنگە کە منداڵان پێش ئەوەی دەست بە نووسینی چیرۆک بکەن، بیرۆکەیان هەبێت، لەسەر جۆری چیرۆکەکانیان. بەهۆی دەزگاوەی بیرۆکەی باش بۆ چیرۆک ئاسان نییە و بیرکردنەوەی وردی دەوێت. دەتوانن بۆ بەهۆی بیرۆکە سوود لە سەرچاوە یاکەتایی هەندێک لەو چیرۆکانە وەربگرن کە خوێندوویانەتەوە. منداڵان ئەندێشەیەکی فراوانیان هەیە، دەزانن کە چۆن لە ڕێگەی چالاکییەکانی نووسینی داهێنراوەوە پەرە بە بەهرەکانیان بدەن.

٣ـ ئامانج لە نووسینی چیرۆک: زۆر گرنگ و پەویستە منداڵان ئەوە بزانن، کە پێش دەستپێکردنیان بۆ نووسین، ئامانجیان لە چیرۆکەکانیان چییە؟ بۆ کێی دەنووسن؟ و بۆچی دەینووسن؟هەموو چیرۆکێک مەبەستێک یا پەیامێک لەخۆدەگرێت، کە نووسەر دەیەوێت بۆ خوێنەرانی بگەیەنێت. ئەو چیرۆکانە ریالیزمی بن، یا ئەفسانەیی بن. خوێنەران دەیانەوێت سوود و ئەزموون لە ئامانجی و ئەو چیرۆکانە وەبگرن.

٤ـ دانانی پلان و نەخشەی نووسینی چیرۆک: پەویستە منداڵان نەخشەی نووسینی چیرۆکەکانیان دابنێن، دەتوانن هەڵکارییەکیان بۆ ڕووداوەکانی چیرۆکەکانیان هەبێت. هەنگاو بە هەنگاو ئەم هەڵکارییە جێبەجێبکەن. وەک، چۆن دەست بە نووسینی چیرۆکەکانیان بکەن و چۆن کۆتاییان پێبهێنن. ئەوەش بزانن کە هەموو چیرۆکێکی باش بۆ منداڵان، سەرەتا و ناوەڕاست و کۆتاییان هەیە.

٥ـ پاڵەوان و کارەکتەرەکانی چیرۆک: چیرۆک بەبێ کارەکتەر نابێت. پەویستە منداڵانی چیرۆکنووس. کارکتەری سەرەکیی چیرۆکەکانیان بۆ باشی دیاریییان بکەن و دیزاینیان بکەن، لەگەڵ ڕەنگ و ئەرکەکان و تەمەن و توانایەندا بگونجێن. ئەوە کارەکتەرەکانن کە ژیان دەخەنەبەر چیرۆکەکان. ئەوانن ڕووداوەکان بەرەو پێشەوە دەبەن. کەشە و کردار دەهێننە ناو ململانێ و شڵەژاوی. مەرجیش نییە کە کارەکان لەژیکی بن. زۆربەی چیرۆکەکانی منداڵان، پاڵەوانی

سەرکیان (کوێ یا کچی باشن) و دژبەرکانیشیان (کەسی خراپن). کارکتەری پاڵپشتی هەردوولاشیان هەیە. بە کورتە چەرەک ژمارەی کارکتەرکان کەمترن. پاڵەوان و کارکتەرکانی چیرۆکی منداڵان، مرۆڤن، یا ئاژەڵ و باڵندە و زیندەوەر و شتی ترن. منداڵان هەمیشە لەگەڵ سەرکەوتنی پاڵەوانکاندان، ئەگەر لە پێناوی باشی و ئازادی و خۆشەویستی و مرۆڤایەتیدا خەبات بکەن.

٦ـ ململانێ لە چیرۆکی: پێویستە دایکان و باوکان و مامۆستاکان، یارمەتیی منداڵان بدەن، بۆ تێگەیشتن لە چەمکی ململانێ لە چیرۆکەدا. هانیان بدەن بۆ دروستکردنی ململانێ لە چیرۆکەکانیاندا. توانای سەرکەوتنی پاڵەوانەکان لەململانێدا دەردەکەوێت. ململانێیەکانیش نابێت درێژ و بێزارکەربن.

٧ـ زمان لە چیرۆکی منداڵان: بێگومان زمان گرنگترین فاکتەر و کەرەستەیە لە چیرۆکی منداڵاندا. نووسینی چیرۆکی منداڵان، بە زمانێکی پەتی و پاراو و شیرینی کوردیمان. بە بەکارهێنانی وشەی ئاسان و واتازانراو و رستەی کورت. مەرجی چیرۆکی باش و سەرکەوتووی منداڵانە. بە داخەوە بەشێکی زۆری منداڵانی کوردمان، بە هۆی ئەوەی کە لە تەمەنێکی بچووکدا ناخوێندنەوە و نانووسن، یان بە زۆری بە هۆی ئەوەی کە دەوڵەتانی داگیرکەری کوردستان، بە تەبزی و بە زۆرداری، لە قوتابخانەدا زمانی خۆیان بەسەر منداڵانی کوردمان سەپاندوون و خوێندنیشیان بە زمانی کوردی قەدەغەکردوون. هەی سەرکیی لاوازی منداڵانی کوردمانە لە زمانی کوردیدا. لایەکی کێشەوە، دوور نووس و نەبوونی زمانێکی ستانداردی یەکگرتووی کوردی، هەیەکی تری لاوازیی خوێندنەوە و نووسینی منداڵەکانمانە بە زمانی کوردی.

٨ـ کات و شوێن لە چیرۆکی منداڵان: کات و شوێن دوو ڕەگەزی سەرەکین لە چیرۆکدا. بەبێ کات و شوێن لەکدانەوە بە ڕووداوەکان ناکرێت. چونکە کات و شوێنی ڕاستەکی گرنگیان هەیە لە بنیاتنان و لە ڕیزبەندیی ڕووداوەکانی چیرۆک. بەیە پێویستە کات و شوێنی ڕووداوەکان دیاریبکەن، کات ئەو ماوەیەیە کە ڕووداوەکانی چیرۆکەکان تێیاندا ڕوویان داوە یا ڕوودەدەن، وەک: بەهار، هاوین، شەو، ڕۆژ، رابردوو، ئێستا، داهاتوو، ...هتد. شوێنیش ئەو چوارچێوەیەیە کە ڕووداوەکان تێیدا ڕوویان داوە یا ڕوودەدەن، وەک: ماڵێکی ئاوەدان، قوتابخانە، پارکێک، سەیرانگایەک، دارستانێکی ئەفسووناوی، ئێشکەوتێک، زەوی، بەشایی ئاسمان، دەریا، گوندێک، شارێک، کوردستان، کەرکوک، یا وڵاتێکی کە،... هتد. پێویستە منداڵانی چیرۆکنووس، پێش دەستپێکردن بە نووسین، لە خەیاڵ و هۆشیاندا، کات و شوێنی ڕووداوەکانی چیرۆکەکانیان دیاری

بکەن.
٩ــ دیالۆگ لە چیرۆکی منداڵاندا: دیالۆگ یەکێکە لە کۆکەرەکانی بنیاتنانی چیرۆکی منداڵان. دیالۆگ بریتییە لە گفتوگۆ لە نێوان دوو کارەکتەر یا زیاتردا، مرۆڤ بن، یا ئاژەڵ و باڵندە و ڕووەک و زیندەوەر و شتی تر. منداڵانی چیرۆکنووس، دەتوانن سوود لە ئەزموونی چیرۆکنووسانی تر وەربگرن.
١٠ــ خاڵی وەرچەرخان لە چیرۆکی منداڵان: بە زۆری خاڵی وەرچەرخان لە ناوەڕاستی چیرۆکی منداڵان دایە. یارمەتیدەرە بۆ ئەوەی چیرۆکەکە سەرنجڕاکێش بێت. دەکرێت وەرچەرخان، ساتێکی دڵەڕاوکێ بێت، یان کاتێک بێت کە کارەکتەرێک، هەڵەیەکی لە توانابەدەری ترسناک بدزێتەوە. واتە کارەکتەرەکی کوتوپڕ و چاوەڕوان نەکراوە.
١١ــ دانانی خاڵبەندی لە شوێنێ خۆیاندا: پێویستە منداڵانی چیرۆکنووس، فێری دانانی خاڵبەندییەکانبن لە شوێنی ڕاستیاندا.
١٢ــ نووسینی چیرۆک لە ئینتەرنێتدا: دایکان و باوکان دەتوانن، ئیمەیڵێک بۆ منداڵی چیرۆکنووسەکانیان بکەنەوە، بۆ ئەوەی چیرۆکەکانیان لە ئینتەرنێتدا بنووسن. چونکە نووسین لە ئینتەرنێت دا، خۆشی و شادی و شارەزایی بە منداڵان دەبەخشێت.
١٣ــ پیاچوونەوە بە ڕەشنووسی چیرۆک: دوای ئەوەی کە منداڵانی چیرۆکنووس، لە نووسینی ڕەشنووسی چیرۆکەکانیان دەبنەوە، پێویستە دووبارە و سێبارە بە وردی بە چیرۆکەکانیاندا بچنەوە، دوایش بیاندەن بە دایک و باوکیان یان بە مامۆستاکانیان یان بە چیرۆکنووسێکی گەورە بە منداڵان، بۆ ئەوەی لە هەموو ڕوویەکەوە، سەرنج و تێبینییەکانیان دەربارەی چیرۆکەکانیان دەربڕن و هەڵەکانیان بۆزاربکەن. سوودیش لە ڕاخنە و لە پێشنیار و لە ڕێنماییەکانیان وەربگرن.
١٤ــ هاندان و پیرۆزبایی و دەستخۆشی: دایکان و باوکان و مامۆستاکان، ڕۆڵێکی سەرەکی و گرنگیان هەیە، لە هاندان و لە پشتگیریکردن و ڕێنمایکردنی منداڵەکانیان و قوتابییەکانیان. لە نووسین و درۆژدان بە ئەو چیرۆک و هونراوە و پەخشانانەی کە منداڵەکانیان دەیانووسن. هاندانیش شێوازیان زۆرە. هاندانەکە گەر خاتێک بێت، یا پیرۆزبایی و ئافەرین و دەستخۆشی و چەپڵەدان بێت. دەست کەشان بە دەستا بێت. مایەی دڵخۆشی و پێزانین و ڕێزن بە منداڵانی نووسەر. دەکرێت زیاتر هانیان بدەن بە ئەوەی چیرۆک یا هونراوەکانیان بە گۆڤارەکانی منداڵان بنێرن بۆ باوکردنەوە.

پەیستە ئەوش بەین هەرگیز نابێت، گاتە بە نووسینەکانی منداڵان بکەن، یان پێیان پێبکەنن و تەریقیان بکەنەوە.
١٥ـ کۆتاییەکی دڵخۆشکەر و هیوابەخش: پەیستە منداڵان ئەوش بزانن، پەیستە کۆتایی چیرۆکەکانیان بە چارەسەرکردنی کێشەکان کۆتاییان بێت. کۆتاییەکانیشیان بە گەشبینی و بەهیوابەخشین و بە سەرکەوتن و بە خۆشی کۆتاییان بێت. هەرگیز نابێت کۆتاییەکانی چیرۆکی منداڵان، بە کارەساتی تراژیدیا و بە ڕەشبینی و بە نائومێدی و شکستی و ناخۆشی کۆتاییان بێت.
هیچ بە دووریشی مەزانن، کە لەنێوان منداڵانی ئەمەی ئارەزوومەندانی نووسینی چیرۆک، لە داهاتوودا چیرۆکنووس و ڕۆمانnووسی باشیان تێدا هەبکەوێت.
ڕەزا شوان
نەرویج: ٢٠٢٣

بەشی یەکەمی ڕۆمانە شیعری (پارچەکانم کەکەنەوە)..ستار ئەحمەد

تەنکەی ڕەحم بگرەو
گوللەیەکی تیا بچێنە
دەم لەگەڵ خوەقاوە
قەڵەمی تێدا سەوز نابێت
ئیتر مەکەشە
بە شینبوونی
تەوی ئەوین و تەبایی
من لەگەڵ خەمدا لەشەم
لەگەڵ گیانی خەمدا ئاشتنابمەوە
چۆن دەتەوێت ئاوەزانی جەرگمت بکەم
من نازانم خەم چەند پارچەم
ناتوانم خەم کەکەمەوە

لەکەرتەکما با دەبارە
زریان دەسووتە
هەوار بەلادا دە و
شووشەی دەروون دەشکە
لەکەرتەکی ترما
مەز دەەازەننەوە
پارە بەسەر مەدا دەکەن
کچ دەفرەشن
خاك هەەاج دەکرە
نانی نەداران دەبەن
شیر لەدەمی منا دەگرنەوە
زار لەرەگەوە هەەدەکەشن
نووسەر بەسەر بەردا رادەکەشن
کەرتەکانی لەشم بە ناژەررە
کەرکوك " کەبانە
سنجار " دیاربەکر
بادینان " سەران
کویستانم یان گەرمیان
من دوو هەزار سەرو
ملیەنەك جەستەم
بەەام یەك رەحم تەدا نییە
جەستەم بناستەوە
لەقامیشلووەوە هەتا زوممار
تەنی منەو لەدار ئەدرە
لەخەلیفانەوە هەتا بەکان
مەینەی منەو ئەتك دەکرە
جامانییەکانتان داکەنن
ئیتر بەسە
ئاەاکانتان ریسوا مەکەن
سەرتان بووە بەداعش و
دەتان بەئەتاتورك
دەستەکتان ژەر دەستەی خەرئاواو
ئەوی دیکەتان خەرهەەات
خەراکەن کەمکەنەوە
مەمکەن بەچیایەك
پەم مەکەن لەباخانەو
سەماکەرو

خۆ کوژەکان
بمکەن بەدادگای ماف و
هەڵبجەیەك لەناخمدا پاراو بکەن
کەرکوکەکم لە دروست کەن
ببەتە باوانی ئەزدی
مەسیحی و قەڵەم و
شیعرو گۆ
هەتا کەی
لەپارچەکانی مندا
گوڵەبارە
ڕەز بسووتە
هەناوم ببەتە هەڵانەی داخاش و
ڕووماتم ردەنی خوێناوی دەربەنە
ئەمە چ زەمانەکە
ڕۆژەکم سات کوژەو
کاتەکم ڕووخان
دەمەکم سەربەین
ئەمە چەن کارساتەکە
شەوانم پەشمەرگەو
ڕۆژگارم داعش و
سەرمانگم قوربانی
سەر ساەم کەچبارو هەڵفەین
وەرە ئیتر تەواو
لەمە زیاتر لەکم مەترازێنە
پارچەکانم وردو خاش بوون
من دڵەکم لەشووشە
بەبەفر پینە ناکرەم
جەرگەکم لەئاورەشم
بەئاگر زامەکانم ساەژ نابن
خەت لەقەرەی ناخم مەدە
کەسیشم نەبەت
دەروونم دەبەتە لافاو
ناخم خاکەکی ئاگرین
دەتسووتێنم
بەرووی تەو
هەرشبەرا ئەتەقمەوە
دار گوێزەکم

هەموو ساتێك دژەمەو
دەبمە سەنگەری پشمەرگەو
داێدەی کوردان
دەبم بەکەرکوکی گەو
رۆح و هەناوی کوردستان

ستار ئەحمەد

•